

SKATTENYTT

OFFICIELLT ORGAN FÖR TAXERINGSNÄMNSORDFÖRANDENAS RIKSFÖRBUND

Nr 8 1973

Skattereglerna vid pensionsavsättningar

Inkomstbeskattningen då pensionsutfästelse tryggats enligt därom gällande bestämmelser samt då avsättning skett till personalstiftelse

Av Jur. Dr. K. G. A. Sandström

I	
Innehållsöversikt	
§ 1. Inledning	382
§ 2. Översikt av ifrågakommande bestämmelser i lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m.	383
I. Allmän pensionsplan	384
II. Redovisning av pensionsskuld	384
III. Pensionsstiftelse	386
IV. Personalstiftelse	388
§ 3. Skattebestämmelserna; allmän översikt	388
§ 4. Bestämmelsen i 19 §, näst sista avsnittet, kommunalskattelagen	389
§ 5. Skattebestämmelserna i vad de avse inkomstkällan rörelse	392
I. Avdragsreglerna i normalfallen	392
A. Inledning; stadgandet i punkt 2 d anv. till 29 § kommunalskattelagen	392
B. Avsättning till personalstiftelse	393
C. Avsättning till personalstiftelse	394
1) Huvudregel	394
2) Kompletterande bestämmelser	396
3) Senaste tidpunkt då medel, för vilka avdrag yrkas, skola ha överlämnats till stiftelsen	397
D. Redovisning av pensionsskuld i balansräkning	397
II. Uppkommande skattepliktig intäkt i normalfallen	399
A. Viss gottgörelse från pensions- eller personalstiftelse	399
B. Belopp som räknas såsom intäkt när pensionsutfästelse tryggats genom redovisning av pensionsskuld	400
1) Intäkt då posten Avsatt till pensioner är mindre än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår	401
2) Intäkt då disponibla pensionsmedel finnas vid beskattningsårets utgång	402
a) Avtappningsreglerna och det sätt varå dessa regler kommit till uttryck i 28 §, 1 mom., kommunalskattelagen	402
b) Avtappningsposterna: Avsättning till pensionsstiftelse	405
c) Avtappningsposterna: Kostnad för inköp av pensionsförsäkring mot engångspremie	407
d) Avtappningsposterna: En tiondel av disponibla pensionsmedel vid utgången av närmast föregående beskattningsår	408
3) Undantagsbestämmelser	408
a) Allmän översikt	408
b) Undantag från regeln att en minskning av posten Avsatt till pensioner skall räknas som intäkt	411
c) Undantag från regeln att avtappat belopp skall räknas som intäkt	412
C. Sammanfattning	412

Förkortning:
SOU 1965:41 = Pensionsstiftelser II. Lagförslag om tryggande av privata pensioner m. m. Pensionsstiftelseutredningen. Stockholm 1965.

§ 1. Inledning

En rätt till avdrag för belopp, som avsatts för att främja pensionering av personal, har av ålder ansetts föreligga, och så har även varit fallet beträffande vissa andra avsättningar i personalens intresse. Uttrycklig bestämmelse härom meddelades dock först år 1937. Denna bestämmelse gällde emellertid blott rörelsedrivande aktiebolag som verkställde avsättning till pensionsstiftelse eller till annan personalstiftelse.¹ Under följande år meddelades åtskilliga andra bestämmelser i syfte att reglera avdragsrätten vid avsättning till pensionsstiftelse eller personalstiftelse.

År 1967 skedde, efter förslag av pensionsstiftelseutredningen,² en omläggning av dittillsvarande system i fråga om tryggnad av pensioner till arbetstagare och dennes efterlevande, och en särskild lag härom utfärdades den 9 juni 1967, lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. (tryggandelagen). Till denna lag anknötes vissa samtidigt genomförda ändringar i skattelagarna.

De förslag till lagstiftning, som pensionsstiftelseutredningen framlade, åsyftade bl. a. att åstadkomma överensstämmelse mellan civilrättens och skatterättens regler både när det gällde avsättning för tryggnad av pensionsutfästelse och när det gällde återföring av för stor avsättning. I utredningens betänkande anfördes härom:

De föreslagna bestämmelserna om rätt till avdrag vid inkomsttaxering på grund av arbetsgivares löfte om pension bygger på civilrättslig lagstiftning i långt större utsträckning än vad som är fallet med 1961 års skatteregler om pensionsstiftelse. Vad som i framtiden må föranleda avdrag såsom kostnad liksom vad som skall anses som intäkt har därför i förslaget till nya skattebestämmelser i flera fall kunnat angivas genom hänvisning till lagen om tryggnad av pensionslöften (tryggandelagen). Överhuvud skall skatteförslaget icke ses isolerat utan som en komplettering av de i tryggandelagen införda bestämmelserna.³ . . . Tryggandelagen kan därför sägas ha karaktär av en bokföringslag, som jämväl anger hur den skattskyldiges kostnader och intäkter i samband med pensionering skall beräknas i skatterättsligt sammanhang.⁴

Den år 1967 genomförda civilrättsliga och skatterättsliga lagstiftningen avviker i vissa avseenden från utredningens förslag, men vid utformningen av den civilrättsliga lagstiftningen har man, i likhet med utredningen, eftersträvat att få bestämmelser ”som kan tillämpas även inom skatterätten”.⁵

Resultatet härav har för skatterättens del blivit att de bestämmelser i skattelagarna, varom här är fråga, avfattats på sådant sätt att de i stor utsträckning icke kunna förstås och följaktligen ej heller kunna rätt tillämpas med mindre man behärskar vad som i civilrättsligt hänseende gäller enligt tryggandelagen. Det senast sagda äger sin giltighet ej blott i fråga om sådana skattebestämmelser som direkt hänvisa till tryggandelagen och som följaktligen ej kunna tillämpas utan kunskap om och tillgång till denna allt annat än lättförståeliga lag.⁶ Det gäller i lika måtto

¹ Ang. de missförstånd, ifrågavarande lagstiftning framkallade, se *Sandström*, Om beskattning av inkomst av rörelse, Stockholm 1951, sid. 261.

² Förslaget framlades i SOU 1965:41.

³ SOU 1965:41, sid. 280.

⁴ SOU 1965:41, sid. 123. Jfr sid. 138.

⁵ Prop. 1967:84, sid. 46.

⁶ Dyliga bestämmelser ha i KL meddelats i punkt I, sjunde stycket, anv. till 22 §; punkt 6, andra stycket, anv. till 25 §; 28 §, 1 mom., sjunde stycket; punkt 2 a, 2 b, och 2 c anv. till 29 §; punkt 8, tredje stycket, anv. till 53 §.

flertalet övriga hithörande skattebestämmelser, enär lagstiftaren där arbetar med begrepp, vilkas innebörd icke kan förstås utan kännedom om tryggandelagen.

Pensionsstiftelseutredningen och lagstiftaren synas ha betraktat det såsom en vinning att skattebestämmelserna utformats på nu angivet sätt. Vad därmed vunnits är dock endast att lagstiftaren besparats mödan att så utforma skattebestämmelserna att ur desamma kunnat omedelbart utläsas vad som därmed åsyftades. För taxeringsnämnderna — och säkerligen för många av de skattskyldiga — innebär den tillämpade metoden en uppenbar nackdel och en tyngande belastning.

Till dessa olägenheter kommer ytterligare att hithörande beskattningsregler avfattats på ett sätt som även för den, som äger kunskap om tryggandelagen, försvårar en riktig tillämpning av ifrågakommande skattelagstiftning. Sålunda ha åtskilliga bestämmelser erhållit en avfattning, varur endast med svårighet kan utläsas vad lagstiftaren därmed egentligen åsyftat.

Nu anmärkta förhållanden göra det till en besvärlig uppgift att söka klarlägga innebörden av här avsedda skattebestämmelser. När detta försök ändock göres, har ansetts nödvändigt att först lämna en kortfattad redogörelse för ifrågakommande bestämmelser i tryggandelagen.

§ 2. Översikt av ifrågakommande bestämmelser i lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Tryggandelagen är icke begränsad att gälla allenast vissa arbetsgivare. Lagen kan sålunda under däri angivna eller underförstådda förutsättningar bli tillämplig å alla arbetsgivare som lämna pensionsutfästelse, oberoende av arten av den verksamhet dessa arbetsgivare bedriva. I praktiken lär dock lagens tillämplighetsområde bli begränsat. Detta är en följd därav, att enligt skattelagarna får endast i vissa inkomstkällor avdrag ske för sådana avsättningar som verkställts i anslutning till tryggandelagen. Dyligt avdrag medges nämligen endast vid inkomstkällorna rörelse, jordbruksfastighet och annan fastighet. Endast när fråga är om inkomst-källor av detta slag torde därför arbetsgivaren ha intresse av att förfara på sätt i tryggandelagen sägs.

En begränsning av tryggandelagens tillämplighetsområde föreligger dock i så måtto att lagen i princip endast har avseende å sådana pensionsutfästelser, som äro oantastbara, d. v. s. sådana som icke påverkas av att arbetstagaren slutar sin anställning hos arbetsgivaren före pensionsfallet.⁷

Enligt 1 § tryggandelagen kan arbetsgivares utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande tryggas genom särskild redovisning av pensionsskuld eller genom avsättning av medel till pensionsstiftelse. Någon lagstadgad skyldighet att vidtaga dylika åtgärder föreligger icke. Ej heller är en arbetsgivare skyldig att under alla förhållanden upptaga sin pensionsskuld på passivsidan i bokföringen. Departementschefen ansåg sig icke kunna begära att alla företag, som belastas av pensionsskuld, med en gång eller efter en kortare övergångstid skulle

⁷ 1 §, tredje stycket, tryggandelagen. Jfr prop. 1967:83, sid. 104.

behöva bokföra hela det kapitaliserade värdet av arbetstagarnas pensionsfordringar som skuld. Det syntes tillräckligt att pensionsskulden togs upp i balansräkningen inom linjen.⁸ Emellertid framhåller departementschefen att de centrala pensionsöverenskommelser som träffats på arbetsmarknaden krävde att pensionsskuld, som föranleddes av dessa, redovisades i balansräkningen som vanlig skuld. Detta innebure, att praktiskt taget all pension som intjänades fr. o. m. år 1960 komme att redovisas i balansräkningen som arbetsgivarens skuld, i den mån den inte tryggades genom försäkring eller genom avsättning till realstiftelse.⁹

I. *Allmän pensionsplan*

Så vitt fråga är om pensionsutfästelse ha de härom meddelade bestämmelserna i större eller mindre utsträckning anknutits till vad i tryggandelagen benämnes *allmän pensionsplan*. Enligt 4 § sagda lag avses därmed sådana "allmänna grunder" för pensionering av arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som *dels* innehålla regler om tryggande av arbetsgivarens utfästelse genom kreditförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse enligt tryggandelagen eller annan likvärdig anordning och *dels* äro på arbetstagarsidan godkända av organisation, vilken enligt lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt är att anse såsom huvudorganisation. Med dylik huvudorganisation förstås, enligt 2 § sist nämnda lag, förening eller förbund, omfattande flera föreningar av arbetstagare.

Det är här fråga om en garanti för infriandet av sådana pensionsutfästelser som ingå i centrala överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. De enskilda pensionsborgenärernas fordringar anses därmed tryggade på tillfredsställande sätt.¹⁰ För arbetsgivare åter, som är bunden av en dylik allmän pensionsplan, innebär detta att all pension, som inbegripes i denna plan, får redovisas genom skuldföring i balansräkningen med därav — så vitt fråga är om ovan angivna inkomstkällor — enligt KL följande rätt till avdrag vid taxeringen.

II. *Redovisning av pensionsskuld*

När pensionsutfästelse skall tryggas genom särskild redovisning av pensionsskuld, sker detta enligt 5 § tryggandelagen genom att arbetsgivaren i sin balansräkning under rubriken *Avsatt till pensioner*, som skuld upptager vad han enligt allmän pensionsplan åtagit sig att redovisa under denna rubrik. Under denna rubrik få emellertid vissa arbetsgivare även redovisa upplupen del av pensionsutfästelse som ej omfattas av allmän pensionsplan. Rätt till sådan redovisning tillkommer, ehuru med viss inskränkning, aktiebolag och ekonomisk förening samt vidare ömsesidigt

⁸ Prop. 1967:83, sid. 89. Jfr SOU 1965:41, sid. 70—71, 113, 126, 132 samt 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 ävensom 101 §, 1 mom., B, III, och 7 mom. aktiebolagslagen samt 41 §, 1 mom., B, I, och 4 mom. lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar.

⁹ Prop. 1967:83, sid. 89. Pensionsutfästelse, som är pensionsförsäkrad får icke därutöver tryggas genom redovisning under *Avsatt till pensioner* (eller genom avsättning till pensionsstiftelse), prop. 1967:83, sid. 105.

¹⁰ Prop. 1967:83, sid. 92—93.

försäkringsbolag och sparbank, varjämte vissa andra juridiska personer tillerkänts samma rätt.¹¹

Den inskränkning, som skett i aktiebolags och ekonomisk förenings ^{11a} rätt att under rubriken Avsatt till pensioner redovisa upplupen del av pensionsutfästelse som ej omfattas av allmän pensionsplan, gäller pensionsutfästelse till sådan arbetstagare som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen (huvuddelägare) eller sådan arbetstagares efterlevande. När ett dylikt fall är för handen gäller enligt 5 §, andra stycket, tryggandelagen att vid redovisningen under berörda rubrik får, under den tid inflytandet består, avseende icke fästas vid annan pensionsutfästelse till huvuddelägaren eller dennes efterlevande än sådan som ingår i allmän pensionsplan. Till grund för bedömandet huruvida en person ha bestämmande inflytande läggas hans eget samt hans föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar.¹²

Om således till huvuddelägare i berörda juridiska personer eller till dennes efterlevande lämnats pensionsutfästelse å högre belopp än nu sagts — d. v. s. å högre belopp än som, så vitt avser tid varunder huvuddelägarens bestämmande inflytande består, omfattas av allmän pensionsplan — får denna överskjutande del av pensionsutfästelsen icke beaktas vid redovisning av skuld under rubriken Avsatt till pensioner.

Begreppet *upplupen del av utfäst pension* definieras i 2 § tryggandelagen. Därmed förstås kapitalvärdet av den pension som arbetstagaren intjänat vid beräkningstillfället. Ha ej andra regler om intjänande knutits till pensionsutfästelse, anses arbetstagaren vid varje tillfälle ha intjänat så stor del av utfäst pension som motsvarar förhållandet mellan det antal år arbetstagaren varit i arbetsgivarens tjänst och antalet år från tjänstens början till pensionsåldern; vid denna beräkning bortses dock från tid som ligger längre tillbaka än fyrtio år före pensionsåldern.

I 6 § tryggandelagen användes uttrycket *arbetsgivares pensionsreserv* för att beteckna arbetsgivarens skuld för åtagande enligt allmän pensionsplan och för upplupen del av sådan utfäst pension som arbetsgivaren, när denne är juridisk person av sådant slag som ovan sagts, i övrigt äger redovisa som skuld under rubriken Avsatt till pensioner. Arbetsgivarens pensionsreserv är således lika med det belopp som — under förutsättning att arbetsgivaren saknar pensionsstiftelse — skall vara redovisat under rubriken Avsatt till pensioner för att ifrågavarande pensionsutfästelser skola vara exakt täckta. Pensionsreserven är med andra ord ett mått å arbetsgivarens pensionsskuld, och storleken av denna skuld röner ej inverkan av att viss del av skulden kan vara täckt i pensionsstiftelse.¹³

Å andra sidan gäller att om arbetsgivarens pensionsreserv är tryggad såväl ge-

¹¹ Se Kungl. kungörelsen den 9 juni 1967 (nr 539).

^{11a} Att inskränkningen endast avser dessa sammanslutningar framgår av prop. 1967:83, sid. 112. Jfr SOU 1965:41, sid. 14, 119.

¹² Vad i 5 §, andra stycket, tryggandelagen åsyftas är givetvis de s. k. familje- eller fåmansbolagen. Jfr SOU 1965:41, sid. 91, samt prop. 1967:83, sid. 265, 287 och prop. 1967:84 sid. 49.

¹³ SOU 1965:41, sid. 132, prop. 1967:83, sid. 114.

nom avsättning under rubriken Avsatt till pensioner som genom en pensionsstiftelse skall stiftelsen anses i första hand täcka pensionsreserven. Endast den del av pensionsreserven, som icke täckes av stiftelsens förmögenhet, behöver då redovisas under posten Avsatt till pensioner. Pensionsstiftelse får dock endast under vissa förutsättningar trygga arbetsgivares utfästelse enligt allmän pensionsplan.¹⁴

Beträffande posten *Avsatt till pensioner* har i 7 § tryggandelagen införts en spärrregel som anknyter till det nyss sagda: Posten Avsatt till pensioner får icke minskas under arbetsgivarens pensionsreserv i vidare mån än denna har täckning i pensionsstiftelsens förmögenhet. Detta betyder alltså att om ingen pensionsstiftelse täcker sådana pensionsutfästelser, som berörda bokföringspost tryggar, bör denna bokföringspost motsvara arbetsgivarens hela pensionsreserv och får icke minskas under härför erforderligt belopp. Finnes däremot en sådan pensionsstiftelse, behöver posten Avsatt till pensioner blott motsvara den del av pensionsreserven som icke täckes av stiftelsens förmögenhet men får å andra sidan icke minskas under vad som härför erfordras. Det belopp, varunder posten Avsatt till pensioner icke får minskas, benämnes i fortsättningen *spärrbelopp*.

Någon spärrregel har däremot icke meddelats beträffande sådana fall, då vad som redovisats under rubriken Avsatt till pensioner ännu icke uppgår till spärrbeloppet. Uppenbarligen har dock avsikten varit att ej heller i dylikt fall får minskning ske av det en gång redovisade beloppet.

Givetvis kan förekomma att en pensionsstiftelse tryggar ej blott utfästelser som medräknas i pensionsreserven utan även sådan pensionsutfästelse som ej får medräknas i denna reserv. I sådan händelse gäller enligt 7 §, andra stycket, tryggandelagen att stiftelsen anses i första hand täcka upplupen del av pensionsutfästelse som ej får medräknas i pensionsreserven.

Posten Avsatt till pensioner får således icke minskas under ovan angivna spärrbelopp. Däremot möter i tryggandelagen intet hinder för att posten ökas utöver spärrbeloppet. Om så skett, äger givetvis arbetsgivaren minska det redovisade beloppet intill dess detsamma nedgått till spärrbeloppet. Det belopp, som under rubriken Avsatt till pensioner redovisas utöver spärrbeloppet, benämnes i KL *disponibla pensionsmedel*.¹⁵

III. Pensionsstiftelse

Med pensionsstiftelse förstås numera enligt 9 § tryggandelagen en av arbetsgivare grundad stiftelse vars *uteslutande* ändamål är att trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande. Enligt 10 § nämnda lag anses emellertid pensionsstiftelse icke trygga utfästelse enligt allmän pensionsplan för så vitt detta icke framgår av stiftelsens stadgar, avtal mellan arbetsgivaren och

¹⁴ Jfr 7 §, sista stycket, tryggandelagen och nedan under III. Departementschefen uttryckte förhållandet så (prop. 1967:83, sid. 116) att pensionsstiftelse normalt icke komme att trygga utfästelser enligt allmän pensionsplan.

¹⁵ Jfr 28 §, 1 mom., sjunde och åttonde styckena, samt punkt 2 c anv. till 29 § KL.

dem som omfattas av stiftelsens ändamål eller andra omständigheter. Pensionsutfästelse åt huvuddelägare i aktiebolag eller ekonomisk förening äger pensionsstiftelse icke trygga utöver vad som kan anses sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter eller hans efterlevande.

Pensionsstiftelse får enligt 11 § tryggandelagen icke mottaga fordran mot arbetsgivaren — s. k. reversstiftelse får således ej vidare bildas — utan stiftelsens tillgångar skola bestå av kontanta medel, värdepapper, fastigheter el. dyl. (s. k. realstiftelse). Ehuru stiftelsen har att trygga de pensionsutfästelser som omfattas av stiftelsens ändamål, är det arbetsgivaren som har att utbetala pensionen. Stiftelsen äger ej utfästa pension och får endast i vissa speciella fall utbetala pensionspost, 12 och 13 §§ tryggandelagen.

Däremot äger arbetsgivaren enligt 14 § tryggandelagen att under vissa förutsättningar ur pensionsstiftelsen gottgöra sig för av honom havda pensionsutgifter m. m. och dessutom även i viss utsträckning för vad som redovisats under rubriken Avsatt till pensioner. Dylik gottgörelse får dock ej avse utgift eller redovisning för annan arbetstagare än sådan, som omfattas av stiftelsens ändamål, eller sådan arbetstagares efterlevande, 14 § sista stycket. Detta är alltså en begränsning av den personkrets, utgiften eller redovisningen må avse.¹⁶ Avser stiftelsen enligt sina stadgar enbart tjänstemän, kan gottgörelse således icke utgå för utgiven pension till kroppsarbetare.¹⁷

Vidare gäller som huvudregel att gottgörelsen ifråga skall utgå ur överskott på stiftelsens kapital, 15 § första stycket tryggandelagen, och således ej kan ifrågakomma därest sådant överskott ej är för handen. Dock kan i visst fall arbetsgivaren, även om stiftelsen saknar överskott på kapitalet, ändock erhålla gottgörelse; denna skall då utgå ur årets avkastning å stiftelsens tillgångar. Överskott på stiftelsens kapital föreligger, när pensionsstiftelsens tillgångar överstiga summan av följande poster:

a) Den skuld, stiftelsen må ha ådragit sig (t. ex. oguldet arvode till dess styrelseledamöter).

b) Upplupen del av den utfästa pension, som tryggas av stiftelsen, eller, om stiftelsen tryggar utfästelser enligt allmän pensionsplan, pensionsreserven enligt denna.

Bestämmelserna om arbetsgivares rätt till gottgörelse kunna återgivas sålunda.

1) Arbetsgivaren äger ur pensionsstiftelse gottgöra sig för vad han utgivit såsom pensionspost, avgift för pensionsförsäkring eller annan utgift¹⁸ i samband med pensionering. I detta fall föreligger *dels* rätt till gottgörelse ur förefintligt överskott å stiftelsens kapital och *dels*, även om sådant överskott ej finnes, rätt till gottgörelse ur årets avkastning å stiftelsens tillgångar, dock i båda fallen endast för sådan utgift som omfattas av stiftelsens ändamål, d. v. s. som ligger inom ramen för detta

¹⁶ Jfr prop. 1967:83, sid. 136—137.

¹⁷ Jfr SOU 1965:41, sid. 170.

¹⁸ Den egendomliga formuleringen ”utgivit såsom . . . utgift” återfinnes i lagtexten.

ändamål. När stiftelsen ej avser pensioner enligt allmän pensionsplan — något, som torde vara det normala — får således gottgörelse ur årets avkastning ej åtnjutas för pensioner som utgått enligt sådan plan.¹⁹

2) Arbetsgivaren äger att ur stiftelsen gottgöra sig för

a) vissa engångsunderstöd till arbetstagare eller dennes efterlevande samt utgift för försäkring av sådant understöd,

b) vad som särskilt redovisas under rubriken Avsatt till pensioner till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan.

I dessa två fall får gottgörelse endast utgå ur förefintligt överskott på stiftelsens kapital och får således icke, om dylikt överskott saknas, tagas ur årets avkastning å stiftelsens tillgångar. Även här kräves givetvis att utgiften (eller redovisningen) omfattas av stiftelsens ändamål.

Beträffande samtliga ovan angivna fall har i 15 §, tredje stycket, föreskrivits att "gottgörelse får avse löpande utgifter eller utgifter som arbetsgivaren haft under närmast föregående räkenskapsår". Av förarbetena framgår att vad lagstiftaren här velat säga är att gottgörelse får åtnjutas *endast* för sådana utgifter som nyss angivits. För utgifter, som ligga längre tillbaka i tiden, får alltså gottgörelse ur pensionsstiftelse icke åtnjutas. Avsikten härmed har närmast varit att förmå arbetsgivaren att taga överskottsmedel i anspråk i fortlöpande takt.²⁰

IV. Personalstiftelse

Med personalstiftelse avses enligt 27 § tryggandelagen en av arbetsgivare grundad stiftelse med ändamål att främja sådan välfärd åt arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som ej avser pension, avlöning eller annan förmån vilken arbetsgivaren (på grund av tjänsteavtal eller eljest) är skyldig att utge till enskild arbetstagare.

Även denna stiftelse skall vara s. k. realstiftelse och får således ej inneha fordran mot arbetsgivaren, 28 § tryggandelagen. Arbetsgivaren äger för varje räkenskapsår ur personalstiftelse gottgöra sig för utgifter som han haft inom ramen för stiftelsens ändamål, 29 § nämnda lag. Dock gäller även här att dylik gottgörelse endast får åtnjutas för löpande utgifter eller utgifter som arbetsgivaren haft under närmast föregående räkenskapsår; enligt 30 §, första stycket, tryggandelagen skall nämligen bl. a. bestämmelsen i 15 §, tredje stycket, samma lag äga motsvarande tillämpning beträffande personalstiftelse.

§ 3. Skattebestämmelserna; allmän översikt

Regler rörande arbetsgivarens beskattning, när dennes pensionsutfästelse tryggats enligt därom gällande lag samt då avsättning skett till personalstiftelse, ha meddelats i fråga om inkomstkällorna jordbruksfastighet, annan fastighet och rörelse.

¹⁹ Prop. 1967:83, sid. 142. Jfr SOU 1965:41, sid. 170

²⁰ SOU 1965:41, sid. 171.

Bestämmelserna ha införts i KL men äga tillämpning även vid taxeringen till statlig inkomstskatt jämlikt 2 §, första stycket, och 3 §, andra stycket, SI. De i KL meddelade bestämmelserna äro följande:

- 19 §, näst sista avsnittet;
- punkt 4, tredje och fjärde styckena, anv. till 21 §;
- punkt 1, sjätte och sjunde styckena, anv. till 22 §;
- punkt 8 anv. till 24 §;
- punkt 6 anv. till 25 §;
- 28 §, 1 mom., femte t. o. m. nionde styckena;
- punkt 2 anv. till 29 §.

I fråga om samtliga dessa skattebestämmelser gäller att den däri avsedde skattskyldige icke betecknas såsom sådan utan i stället betecknas såsom "arbetsgivare". Detta beteckningsätt kan verka förvånande och stundom även förvillande. Avsikten har emellertid varit att därmed "markera att fråga är om regler avseende intäkt och utgift (kostnad) för en skattskyldig som har anställda".²¹

Beträffande skattskyldigheten för pensionsstiftelse och personalstiftelse ha bestämmelser meddelats i 53 §, 1 mom., första stycket d), och punkt 8 anv. till 53 § KL ävensom — genom hänvisning till 53 §, 1 mom., första stycket d), KL — i 7 §, första stycket e), SI.

Så vitt fråga är om arbetsgivarens beskattning har i ovan berörda 19 §, näst sista avsnittet, KL meddelats en bestämmelse som gäller samtliga här ifrågakommande inkomstkällor. Övriga bestämmelser rörande arbetsgivares beskattning ha däremot utformats så att envar av dessa bestämmelser endast avser en viss sådan inkomstkälla. De grundläggande bestämmelserna ha emellertid meddelats i 28 §, 1 mom., och i punkt 2 anv. till 29 § KL och gälla således inkomstkällan rörelse. I fråga om inkomstkällorna jordbruksfastighet och annan fastighet ha meddelats bestämmelser som i huvudsak blott hänvisa till de beträffande inkomstkällan rörelse meddelade.

Med hänsyn till det sätt, varå ifrågavarande bestämmelser sålunda avfattats, kommer i det följande att först behandlas den allmängiltiga regeln i 19 §, näst sista avsnittet. Därefter behandlas de hithörande bestämmelser vilka avse beskattningen av rörelseidkare. I anslutning härtill beröras i korthet motsvarande spörsmål när fråga är om inkomst av jordbruksfastighet och av annan fastighet. I ett sista avsnitt behandlas frågan om den skattskyldighet som åvilar pensionsstiftelse och personalstiftelse.

§ 4. Bestämmelsen i 19 §, näst sista avsnittet, kommunalskattelagen

I 19 §, näst sista avsnittet, KL har meddelats en bestämmelse om skattefrihet för viss gottgörelse som arbetsgivare uppburit från pensions- eller personalstiftelse. I fråga om beskattningen av sådan gottgörelse fanns tidigare en bestämmelse i 28 §, 1 mom., femte stycket. Denna bestämmelse, vilken endast avsåg rörelseidkares be-

²¹ SOU 1965:41, sid. 281.

skattning, hade i hithörande delar följande lydelse: ”Belopp, som idkare av rörelse uppburit ur pensions- eller annan personalstiftelse såsom gottgörelse för utgift, räknas som intäkt av rörelse. Vad nu sagts skall dock icke gälla i den mån . . . gottgörelsen skett av medel, för vilka avdrag ej fått göras vid avsättning till stiftelsen. Gottgörelsen skall i första hand anses hava skett ur sådana medel.”

Vid 1967 års skattelagstiftning ersattes denna bestämmelse av tvenne andra sådana, den ena — varom nu är fråga — intagen i 19 § och den andra fortfarande intagen i 28 §, 1 mom., femte stycket. Bestämmelsen i 19 §, intagen i det näst sista avsnittet, har följande lydelse, om däri inbegripes paragrafens ingress: Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas *icke* . . . sådan gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare uppburit ur pensions- eller personalstiftelse ur medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, vid första tillfälle dylika medel finnas i stiftelsen.

Pensionsstiftelseutredningen hade föreslagit att stadgandet skulle lyda sålunda: Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas *icke* . . . gottgörelse till arbetsgivare från pensions- eller personalstiftelse ur beskattade medel vid första tillfälle sådana medel finnas tillgängliga.²²

Denna föreslagna bestämmelse utgjorde tydligenvis en motsvarighet till de sista två meningarna i dåvarande 28 §, 1 mom., femte stycket.²³ Med uttrycket ”beskattade medel” avsågs följaktligen sådana medel, vilka avsatts till stiftelsen (av arbetsgivaren) och för vilka avdrag då ej fått göras vid taxeringen.²⁴ Mot uttrycket ”beskattade medel” riktades emellertid kritik vid remissbehandlingen,²⁵ och riksskattenämnden föreslog att sagda uttryck skulle utbytas mot ”medel, för vilka avdrag icke fått göras vid avsättning till stiftelsen”, d. v. s. mot samma uttryck som vid denna tid användes i 28 §, 1 mom., femte stycket. Departementschefen ändrade ifrågasavarande, av utredningen föreslagna uttryck men avvek i så måtto från riksskattenämndens förslag att han i stället nyttjade uttrycket ”medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering”. Stadgandet avfattades i enlighet härmed, på sätt framgår av dess ovan återgivna lydelse.

Det kan ifrågasättas, om någon ändring av den avfattning, pensionsstiftelseutredningen föreslagit, verkligen varit påkallad. I vart fall är uppenbart att den lydelse, stadgandet erhållit i enlighet med departementschefens förslag, är allt annat än lyckad. Uttrycket ”medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering” är nämligen icke liktydigt med vad utredningen åsyftat och har ej samma innebörd som den av riksskattenämnden föreslagna lydelsen, ehuru departementschefen synes ha trott att så var förhållandet. Uttrycket ”medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering” inbegriper visserligen sådana medel, som arbetsgivaren avsatt till stiftelsen och för vilka han då ej fått göra avdrag vid taxeringen — så till vida

²² SOU 1965 :41, sid. 52, 283.

²³ Jfr SOU 1965 :41, sid. 283.

²⁴ En motsvarighet till uttrycket ”beskattade medel” fanns redan förut i 28 §, 4 mom., KL-vari talas om ”obeskattade vinstmedel”. Jfr nedan under § 5, III, B, 2).

²⁵ Prop. 1967 : 84, sid. 38.

föreligger överensstämmelse med vad utredningen åsyftat och riksskattenämnden föreslagit — men under detta uttryck inbegripas även andra medel, nämligen sådana som stiftelsen därutöver uppburit utan därvid något avdrag vid taxeringen förekommit.

Till sist berörda medel hör framför allt avkastningen å stiftelsens kapital, varur ju gottgörelse kan i vissa fall utgå till arbetsgivaren även om stiftelsen saknar överskott på kapitalet. För avkastningen å stiftelsens kapital har avdrag icke medgivits — och icke kunnat medgivas — vid arbetsgivarens taxering. Att ej heller stiftelsen erhållit ”avdrag” för avkastningen behöver näppeligen påpekas. Enligt stadgandets ordalydelse borde då arbetsgivaren icke beskattas för sådan gottgörelse som utgått ur avkastningen på stiftelsens kapital.

Detta har dock aldrig varit lagstiftarens avsikt. Departementschefen uttalade i stället, att gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare erhöle från pensions- eller personalstiftelse skulle liksom för det dåvarande utgöra skattepliktig intäkt för arbetsgivaren, men gjorde undantag för det fall att avdrag icke erhållits för avsättning till stiftelsen. Han framhöll ytterligare att det borde understrykas att all gottgörelse från pensions- eller personalstiftelse, som inte härrörde från medel för vilka avdrag vägrats när de överlämnats till stiftelsen, vore skattepliktig. Om medel som uppkommit genom avkastning på stiftelsens kapital toges i anspråk för gottgörelse, tillade departementschefen, vore gottgörelsen skattepliktig, och detta gällde även om avkastningen härrörde av medel för vilka avdrag vägrats vid avsättningen.²⁶

Vad lagstiftaren haft för avsikt att stadga i 19 § kan således ej vara föremål för tvekan, ehuru stadgandet erhållit en olycklig avfattning. Vad lagstiftaren velat säga är allenast att, då gottgörelsen utgått ur medel som arbetsgivare avsatt till stiftelsen utan att därvid erhålla avdrag vid taxeringen, denna gottgörelse ej skall räknas till skattepliktig inkomst.

Den avfattning, bestämmelsen i 19 § erhållit, ger emellertid anledning till även ett annat spörsmål. Däri stadgas att skattefrihet medges för gottgörelse ur ifrågasvarande medel ”vid första tillfälle dylika medel finnas i stiftelsen”. Hur skall det citerade uttalandet förstås?

Pensionsstiftelseutredningen hade föreslagit den härmed tämligen överensstämmande lydelsen ”vid första tillfälle sådana medel finnas tillgängliga”. Detta tillägg skulle enligt utredningen utgöra en motsvarighet till dåvarande bestämmelse i 28 §, 1 mom., femte stycket, och således innebära att gottgörelsen ifråga skulle i första hand anses ha utgått ur sådana medel för vilka avdrag ej fått göras vid avsättning till stiftelsen. Om i stiftelsen funnes både dylika beskattade medel och andra, obeskattade medel, skulle gottgörelsen således i första hand tagas ur de beskattade medlen. Utredningen framhöll till yttermera visso att ”den som uppbär gottgörelse äger sålunda icke uppskjuta framtagande av beskattade medel”.²⁷ Departements-

²⁶ Prop. 1967: 84, sid. 50, 51.

²⁷ SOU 1965:41, sid. 283.

chefen framhöll likaledes att, om i stiftelsen funnes medel för vilka avdrag ej medgetts vid taxeringen, skulle dessa medel i första hand anses ha tagits i anspråk när stiftelsen lämnade gottgörelse.²⁸

Vad lagstiftaren här velat fastställa är alltså den ordningsföljd i vilken, när såväl beskattade som obeskattade medel finnas hos stiftelsen, dessa medel skola tagas i anspråk. Föreskriften härom skall givetvis betraktas både av arbetsgivaren och av taxeringsmyndigheten.

Sammanfattar man vad ovan anförts torde kunna sägas att vad lagstiftaren haft för avsikt att stadga i förevarande avsnitt av 19 § är följande: Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas *icke* . . . sådan gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare uppburit från pensions- eller personalstiftelse ur medel, vilka arbetsgivaren avsatt till stiftelsen utan att därvid erhålla avdrag vid taxeringen, och skall gottgörelsen anses ha utgått ur dylika medel när sådana funnits för ändamålet tillgängliga hos stiftelsen.

Skulle, sedan gottgörelse utgått i nu angiven ordning, hos stiftelsen alltjämt finnas medel, för vilka arbetsgivaren ej erhållit avdrag vid taxeringen, böra tydligen dessa medel härnäst tagas i anspråk när ytterligare gottgörelse utgår till arbetsgivaren, oaktat detta ej framgår av stadgandets avfattning; däri talas ju blott om det *första* tillfälle då här avsedda medel finnas hos stiftelsen.

§ 5. Skattebestämmelserna i vad de avse inkomstkällan rörelse

De här ifrågakommande skattebestämmelser, vilka avse inkomstkällan rörelse, kunna delas i två grupper. Den ena omfattar bestämmelser om rätt till avdrag samt skyldighet att redovisa intäkt för den som alltjämt bedriver rörelse; dessa fall betecknas här såsom *normalfallen*. Den andra gruppen avser motsvarande spörsmål då rörelseidkaren upphör med den av honom bedrivna rörelsen.

I det följande behandlas var för sig avdragsreglerna och bestämmelserna om uppkommande intäkt under rörelsens bedrivande (*normalfallen*) samt därefter i ett sammanhang avdragsreglerna och bestämmelserna om uppkommande intäkt när rörelseidkare upphör med rörelsen.

I. Avdragsreglerna i *normalfallen*

A. Inledning; stadgandet i punkt 2 d anv. till 29 § kommunalskattelagen

Bestämmelserna rörande avdragsrätten ha, så vitt avser inkomst av rörelse, meddelats i punkt 2 anv. till 29 § KL. Bestämmelserna ha uppdelats i tre grupper, varav den ena avser avdragsrätten vid avsättning till personalstiftelse (punkt 2 a), den andra avdragsrätten vid avsättning till pensionsstiftelse (punkt 2 b) och den tredje avdragsrätten vid redovisning av pensionsskuld i balansräkning (punkt 2 c).

Därjämte har i punkt 2 d meddelats en föreskrift, gällande såväl det fall, då fråga är om avsättning till pensionsstiftelse, som det, då fråga är om redovisning

²⁸ Prop. 1967:84, sid. 51. Jfr bevillningsutskottets betänkande 1967:45, sid. 18—19, varest dock uttalas att beskattade medel skola användas "för pensionsändamål" före obeskattade medel.

av pensionskund i balansräkning. Denna i punkt 2 d meddelade föreskrift, vilken synes redan här böra beröras, lyder sålunda: Vid beräkning av avdrag enligt b eller c ovan får pensionsutfästelse beaktas endast om försäkring för utfästelsen skulle ha varit sådan pensionsförsäkring som avses i punkt 1 av anvisningarna till 31 §.

Detta innebär alltså en begränsning av den eljest gällande rätten att vid taxeringen erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse samt för belopp som redovisats som pensionskund i balansräkningen. Dylikt avdrag medgives endast om och i den mån pensionsutfästelse, som tryggas av stiftelsen eller genom skuldredovisning i balansräkningen, är sådan att — om pensionsutfästelsen i stället tryggats genom försäkring — denna försäkring utgjort en pensionsförsäkring av det slag som avses i punkt 1 anv. till 31 §. Pensionsutfästelse, som icke uppfyller detta krav, får icke beaktas vid tillämpningen av ifrågakarande bestämmelser i punkt 2 b och 2 c anv. till 29 §.

I fråga om begreppet pensionsförsäkring, sådant detsamma definieras i punkt 1 anv. till 31 §, må här endast anmärkas att därmed avses sådana försäkringar, enligt vilka andra försäkringsbelopp icke skola utgå än

1) ålderspension, utgående högst under den försäkrades livstid (sådan pension må icke börja utgå vid lägre ålder än 55 år, såvida icke med hänsyn till den försäkrades yrke eller andra omständigheter lägre pensionsålder kan anses skäligen),

2) invalidpension, utgående högst så länge den försäkrade är arbetsoförmögen eller har nedsatt arbetsförmåga,

3) efterlevandepension eller

4) med ålders- invalid- eller efterlevandepension förenat kapitalbelopp, som utgår i samband med att pensionen börjar utbetalas eller upphör eller försäkringen upphör.

Endast sådana pensionsutfästelser, som avse nu angivna förmåner, få beaktas vid tillämpningen av punkt 2 b och 2 c anv. till 29 §.²⁹

B. Avsättning till personalstiftelse

Med avseende å avdragsrätten vid avsättning till personalstiftelse har i punkt 2 a anv. till 29 § intagits följande kortfattade stadgande: Arbetsgivare får avdrag för medel, som avsatts till personalstiftelse enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m. m.

Avdragsrätt föreligger således icke för avsättning till annan personalstiftelse än sådan, som avses i tryggandelagen.³⁰ Å andra sidan har icke någon begränsning skett av arbetsgivares befogenhet att med bibehållen avdragsrätt göra avsättning till här avsedd personalstiftelse. Oberoende av storleken av personalstiftelsens tillgångar åtnjutes vid taxeringen avdrag för dylikt avsättning. Pensionsstiftelseutredningen hade visserligen föreslagit att i punkt 2 a anv. till 29 § skulle införas en viss

²⁹ Jfr, betr. äldre rätt, 1944 års allmänna skattekommittés betänkande II (SOU 1958:22), sid. 163.

³⁰ Jfr prop. 1967:84, sid. 55. Betr. frågan, huruvida en personalstiftelse är sådan som avses i tryggandelagen, se Riksskatteverkets meddelanden 1972, I, 4:1.

begränsningsregel i fråga om avdragsrätten.³¹ Departementschefen ansåg emellertid att därförutan tillräcklig garanti finnes för att avsättning till personalstiftelse icke komme att ske i syfte att nå icke avsedda skattelättnader.³²

För att avdrag för avsättningen skall få åtnjutas torde erfordras att häremot svarande medel överlämnats till stiftelsen före beskattningsårets utgång. Beträffande avsättning till pensionsstiftelse uppehålls visserligen icke detta krav,³³ men de skäl, som därvidlag föranlett avvikelse från vad eljest får anses gälla, föreligga ej — eller i vart fall ej i samma utsträckning — när fråga är om avsättning till personalstiftelse.

C. Avsättning till pensionsstiftelse

Bestämmelser rörande avdrag för avsättning till pensionsstiftelse ha meddelats i punkt 2 b anv. till 29 §. Huvudregeln återfinnes i punkt 2 b, första stycket. Vid sidan därav gälla emellertid vissa bestämmelser som dels inskränka och dels utvidga huvudregelns tillämplighetsområde. Till de inskränkande bestämmelserna hör även den i punkt 2 d meddelade och ovan under A behandlade. Ett särskilt spörsmål, som ej i KL berörts, gäller fastställandet av den senaste tidpunkt då medel, för vilka avdrag yrkats, skola ha överlämnats till stiftelsen.

1) Huvudregel

Den ifrågavarande i punkt 2 b, första stycket, meddelade huvudregeln lyder sålunda: Arbetsgivare får avdrag för medel, som avsatts till pensionsstiftelse enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. för att uppbringa stiftelsens tillgångar till vad som motsvarar upplupen del av den utfästa pension (jfr 2 § samma lag), som tryggas av stiftelsen, efter avdrag för den skuld stiftelsen själv kan ha ådragit sig.

Med upplupen del av utfäst pension förstås, på sätt tidigare framhållits,³⁴ kapitalvärdet av den pension som arbetstagaren intjänat vid beräkningstillfället. Upplupen del av den utfästa pension, som tryggas av stiftelsen, utgör pensionsstiftelsens pensionsreserv.

Av det ifrågavarande stadgandets avfattning följer att lagstiftaren här — i motsats till vad fallet är beträffande personalstiftelse — velat begränsa rätten till avdrag för avsättning till stiftelsen. Gränsen för avdragsrätten har dragits på så sätt att rätten till avdrag för avsättning upphör i och med att värdet av pensionsstiftelsens tillgångar uppgår till ett visst högsta belopp. Till den del avsättningen medför att tillgångarnas värde överstiger detta belopp är avsättningen icke avdragsgill.

När lagstiftaren skolat ange här avsedda gräns, vars överskridande medför förlust av avdragsrätten beträffande överskjutande belopp, har emellertid bestämmelsen härom utformats på ett vilseledande sätt. Så, som stadgandet avfattats, skulle berörda gräns vara uppnådd så snart stiftelsens tillgångar (X) i värde motsvara det

³¹ SOU 1965 :41, sid. 57—58, 234—235, 288, 289.

³² Prop. 1967 :84, sid. 55.

³³ Se nedan under C, 3).

³⁴ Jfr 2 § tryggandelagen, vartill ifrågavarande stadgande hänvisar, samt ovan under § 2, II.

belopp som erhålles när från upplupen del av den utfästa pension, som tryggas av stiftelsen (P), avdragits stiftelsens egen skuld (S). I formel uttryckt: $X = P - S$. — Detta kan dock icke vara riktigt.

En jämförelse med 15 § tryggandelagen och med pensionsstiftelseutredningens förslag till ifrågavarande stadgande³⁵ utvisar också att ett tämligen oförklarligt redaktionsfel förelupit vid skattebestämmelsens slutliga avfattning. Vad som skall minskas med beloppet av stiftelsens egen skuld är *icke* upplupen del av den utfästa pension, som tryggas av stiftelsen. Minskningen skall i stället gå ut över stiftelsens tillgångar, d. v. s. över det belopp som dessa tillgångars värde motsvarar.

Vad lagstiftaren velat säga har med andra ord varit att ytterligare avdrag för avsättning icke medgives, när stiftelsens tillgångar (X), sedan beloppet därav minskats med den skuld stiftelsen själv kan ha ådragit sig (S), motsvara upplupen del av den utfästa pension som tryggas av stiftelsen (P). I formel uttryckt: $X - S = P$. Uppenbarligen är det också på sist angivna sätt som stadgandet måste tillämpas.

Den avsedda beskattningsregeln torde emellertid kunna något enklare uttryckas sålunda: Avdrag för avsättning till pensionsstiftelse medgives intill dess att stiftelsens tillgångar i värde motsvara summan av stiftelsens egen skuld samt upplupen del av den utfästa pension som tryggas av stiftelsen. (Eftersom $X - S = P$, är $X = P + S$).

En riktig tillämpning av beskattningsregeln förutsätter tydligen att en värdering sker av pensionsstiftelsens tillgångar. Några bestämmelser rörande denna värdering ha emellertid icke meddelats. Pensionsstiftelseutredningen uttalade som sin mening att värdet av en tillgång borde utgöra ett med försiktighet uppskattat saluvärde. Fast egendom borde upptagas till det högsta av anskaffningsvärdet och taxeringsvärdet, dock ej högre än saluvärdet. Aktier borde tas upp till börsvärdet eller det lägsta värde som förekommit under de två senaste åren. Det värde, vartill en tillgång upptagits i stiftelsens bokföring³⁶, saknade vitsord.³⁷

I propositionen med förslag till tryggandelag förklarade sig vederbörande departementschef finna utredningens uttalanden i dessa frågor välöverbägda. Några generellt verkande regler i värderingsfrågorna syntes icke böra uppställas. Tveksamma värderingsfrågor borde lämnas åt lösning genom praxis.³⁸ I propositionen med förslag till ändringar i skattelagarna hänvisade departementschefen till vad sålunda anförts i först berörda proposition samt tillade, att värderingen givetvis måste ske efter samma principer vid tillämpningen av den civilrättsliga och den skatterättsliga lagstiftningen.³⁹

³⁵ Detta förslag löd: Arbetsgivare åtnjuter avdrag för medel, som avsatts till pensionsstiftelse för att uppbringa stiftelsens tillgångar till vad som motsvarar — efter avdrag för den gäld stiftelsen själv må hava ådragit sig — upplupen del av de löften om pension, som tryggas av stiftelsen. SOU 1965:41, sid. 58, 289.

³⁶ Stiftelsen är dock ej bokföringsskyldig.

³⁷ SOU 1965:41, sid. 166—167.

³⁸ Prop. 1967:83, sid. 142.

³⁹ Prop. 1967:84, sid. 56.

2) Kompletterande bestämmelser

Vid tillämpningen av ovan berörda huvudregel är följande att iakttaga.

a) På sätt förut påpekats äger pensionsstiftelse enligt 10 §, tredje stycket, tryggandelagen icke trygga pensionsutfästelse åt huvuddelägare i familjeföretag (aktiebolag eller ekonomisk förening) utöver vad som kan anses sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter eller hans efterlevande. I punkt 2 b, första stycket, sista meningen, har inryckts en erinran härom: Att stiftelsens ändamål får omfatta pension åt vissa personer endast till begränsat belopp framgår av 10 § tredje stycket nämnda lag. — Med uttrycket ”nämnda lag” åsyftas den tidigare omnämnda tryggandelagen.

Vad som sålunda gäller beträffande pensionsutfästelse åt huvuddelägare i familjeföretag påverkar tydligen beräkningen av upplupen del av den utfästa pension som tryggas av stiftelsen. Om åt huvuddelägare eller hans efterlevande utfästs pension som går utöver vad ovan sagts, skall bortses från denna överskjutande del av utfästelsen vid beräkning av den upplupna delen av utfäst pension.

b) Ehuru pensionsstiftelse presumeras icke trygga utfästelse enligt allmän pensionsplan kan dock förekomma att även dylik utfästelse tryggats av en sådan stiftelse.⁴⁰ Där så är förhållandet, gäller enligt punkt 2 b, andra stycket, att avdrag för avsättning till pensionsstiftelsen medges i den utsträckning som erfordras för att täcka åtaganden enligt pensionsplanen även om dessa åtaganden överstiga upplupen del av pensionsutfästelserna.⁴¹

I sist berörda fall skall emellertid, i enlighet med vad förut sagts,⁴² pensionsreserven jämlikt 7 § tryggandelagen anses i första hand vara täckt av pensionsstiftelsen, så långt dess förmögenhet förslår. Härav anses följa att i förevarande fall äger arbetsgivaren rätt till avdrag för avsättning till pensionsstiftelsen av ett belopp, svarande mot stiftelsens pensionsreserv, trots att däri avsedda pensionsutfästelser redan tryggats under rubriken Avsatt till pensioner. Detta innebär alltså att vid bedömning av, huruvida avdrag skall medgivas för avsättning till pensionsstiftelse, hänsyn icke tages till de motsvarande avsättningar som arbetsgivaren gjort under rubriken Avsatt till pensioner. Emellertid gäller enligt 28 §, 1 mom., sjunde stycket att — om arbetsgivare, som gör avsättning till pensionsstiftelse, har disponibla pensionsmedel å posten Avsatt till pensioner — dessa disponibla pensionsmedel skola, i den utsträckning de därtill förslår, minskas med belopp som avsatts till stiftelsen.⁴³

c) Vid beräkning av avdrag enligt förevarande punkt 2 b får enligt förut berörda punkt 2 d⁴⁴ pensionsutfästelse beaktas endast om försäkring för utfästelsen skulle ha varit sådan pensionsförsäkring som avses i punkt 1 anv. till 31 § KL. Till pensionsutfästelse, som ej uppfyller detta krav, får alltså hänsyn icke tagas vid be-

⁴⁰ Jfr ovan under § 2, III.

⁴¹ Jfr SOU 1965:41, sid. 289—290.

⁴² Ovan under § 2, II.

⁴³ Se härom nedan under § 5, II, B, 2), b).

⁴⁴ Jfr under A ovan.

räkning av storleken av upplupen del av den utfästa pension, som tryggas av stiftelsen.

3) *Senaste tidpunkt då medel, för vilka avdrag yrkas, skola ha överlämnats till stiftelsen*

För att arbetsgivaren skall kunna bedöma hur stor avsättning till pensionsstiftelse som ett visst beskattningsår erfordras, måste en uträkning ha skett av det belopp, som stiftelsens tillgångar representerar, samt av storleken av stiftelsens pensionsreserv. Denna uträkning torde — liksom uträkningen av arbetsgivarens pensionsreserv — i allmänhet icke vara färdig vid utgången av räkenskapsåret. Då räkenskapsåret tillika utgör beskattningsår möter således ofta svårighet att före beskattningsårets utgång fastställa storleken av erforderlig avsättning och att därförinnan överföra häremot svarande medel till stiftelsen.

Detta förhållande föranledde på sin tid ett meddelande från riksskattenämnden, vari nämnden såsom anvisning till taxeringsmyndigheterna gjorde följande uttalande:

Beträffande skattskyldig, vars inkomster redovisas enligt bokföringsmässiga grunder, bör — i de fall där för rätt till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse kräves, att medlen kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar överlämnats till stiftelsen — icke ovillkorligen fordras att medlen på angivet sätt överlämnats redan vid beskattningsårets utgång. Däremot måste avsättningen hava upptagits som skuld i balansräkningen för beskattningsåret. I fall som nu avses bör den skattskyldige vid självdeklarationen foga avskrift av kvitto eller annan handling, som visar att medlen vid tiden för deklarationens avgivande överlämnats till stiftelsen.⁴⁵

Härmed var alltså bl. a. uttalat att i berörda fall — vilket numera är det enda förekommande eftersom alla pensionsstiftelser måste vara realstiftelser — avdrag för avsättning till pensionsstiftelse borde medgivas för visst beskattningsår därest de ifrågavarande medlen överlämnats till stiftelsen före avgivandet av arbetsgivarens deklaration för detta beskattningsår. Enligt förarbetena till nu ifrågavarande lagstiftning bör vad riksskattenämnden sålunda uttalat lända till efter rättelse även vid avsättning till pensionsstiftelse enligt tryggandelagen.⁴⁶

För att avdrag för avsättning till pensionsstiftelse skall medgivas visst beskattningsår bör således vara tillräckligt att häremot svarande medel överlämnats till stiftelsen före avgivandet av den deklaration som avser beskattningsåret ifråga.

D. Redovisning av pensionsskuld i balansräkning

Bestämmelser rörande avdragsrätten, då pensionsskuld redovisas i balansräkning, ha meddelats i punkt 2 c anv. till 29 §. Däri lämnas först en allmänt hållen bestämmelse om avdragsrätten i berörda fall samt sedan en föreskrift om begränsning av denna avdragsrätt under viss förutsättning.

I förstnämnda avseende stadgas: Redovisar arbetsgivare enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. pensionsskuld under rubriken Avsatt till pensioner

⁴⁵ Riksskattenämndens meddelanden 1956, I, 4 :4.

⁴⁶ Prop 1967 : 83, sid. 142, 140, prop 1967 : 84, sid. 56, 27–28.

i sin balansräkning och är denna post större än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår, får han avdrag för skillnaden mellan de båda beloppen.

Det avsedda fallet är alltså ett sådant, då skuldposten Avsatt till pensioner, sådan denna post redovisas i beskattningsårets balansräkning, till beloppet överstiger motsvarande skuldpost vid utgången av föregående beskattningsår. Skillnaden mellan dessa båda poster utgör tydligtvis det belopp som under beskattningsåret avsatts under rubriken Avsatt till pensioner. För detta belopp är arbetsgivaren berättigad till avdrag vid taxeringen för inkomst av rörelse, för så vitt ej den meddelade begränsningsregeln till annat föranleder.

Vid avfattningen av ifrågavarande avdragsregel har lagstiftaren endast beaktat det fall, då en post Avsatt till pensioner förekommer såväl i beskattningsårets balansräkning som i balansräkningen för föregående beskattningsår. När beskattningsåret är det första år, då redovisning sker under rubriken Avsatt till pensioner, finnes emellertid icke någon motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår, och den i stadgandet förutsatta jämförelsen kan icke äga rum. Icke desto mindre är givet att arbetsgivaren i detta fall måste vara berättigad till avdrag för hela det belopp, som beskattningsåret redovisas under rubriken Avsatt till pensioner, alltså dock under förutsättning att begränsningsregeln ej leder till annat resultat.⁴⁷

Ifrågavarande begränsningsregel, som anknutits omedelbart till den nyss behandlade avdragsbestämmelsen, kan — något förtydligad — återges sålunda: Om posten Avsatt till pensioner vid beskattningsårets utgång överstiger lägsta belopp enligt 7 § tryggandelagen minskas avdraget med överskjutande belopp (disponibla pensionsmedel).

Med lägsta belopp enligt 7 § tryggandelagen åsyftas uppenbarligen vad ovan kallats spärrbeloppet, d. v. s. det belopp varunder posten Avsatt till pensioner icke får minskas jämligt återopade lagrum. Detta spärrbelopp är lika med arbetsgivarens pensionsreserv eller — om denna har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet — den del av arbetsgivarens pensionsreserv som icke har sådan täckning.⁴⁸

Det fall, som begränsningsregeln avser, är ett sådant då posten Avsatt till pensioner vid beskattningsårets utgång är större än motsvarande skuldpost vid utgången av föregående beskattningsår — och således rätt till avdrag för mellanskillnaden skulle föreligga enligt den förut återgivna bestämmelsen — men sagda post vid beskattningsårets utgång även överstiger spärrbeloppet. När dylikt fall är för handen skall det avdrag som eljest varit medgivet — d. v. s. avdraget för nyss berörda mellanskillnad — minskas med det belopp, varmed posten Avsatt till pensioner överstiger spärrbeloppet. Avdrag får med andra ord endast medgivas för det belopp, varmed mellanskillnaden ifråga överstiger de disponibla pensionsmedlen.

Det erinras om att vid beräkning av avdrag enligt punkt 2 c får enligt punkt 2 d

⁴⁷ Jfr SOU 1965:41, sid. 118: "För belopp, som ... redovisas såsom Avsatt till pensioner föreligger *avdragsrätt* vid taxering".

⁴⁸ Jfr § 2, II, ovan.

en pensionsutfästelse beaktas endast om försäkring för utfästelsen skulle ha varit sådan pensionsförsäkring som avses i punkt 1 anv. till 31 § KL.⁴⁹ Detta blir av betydelse därest pensionsutfästelse, som ej uppfyller sagda krav, tryggas av posten Avsatt till pensioner. När så är förhållandet skall vid tillämpningen av punkt 2 c denna pensionsutfästelse icke beaktas, vilket tydligen innebär att före tillämpningen av bestämmelserna i punkt 2 c skall posten Avsatt till pensioner minskas med vad som svarar mot den pensionsutfästelse som sålunda ej skall beaktas.

II. Uppkommande skattepliktig intäkt i normalfallen

Här ifrågakommande beskattningsregler ha beträffande inkomstkällan rörelse meddelats i 28 §, 1 mom., femte, sjunde och nionde stycket, KL.

A. Viss gottgörelse från pensions- eller personalstiftelse

Härom stadgas i 28 §, 1 mom., femte stycket, KL: Sådan gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare uppburit från pensions- eller personalstiftelse,⁵⁰ räknas som intäkt av rörelse, om avdrag för avsättning till stiftelsen medgivits vid beräkning av nettointäkt av rörelse.

Avfattningen av detta stadgande är egendomlig. Enligt dess ordalydelse skall gottgörelsen räknas som intäkt för arbetsgivaren så snart vid något tillfälle avdrag medgivits för en avsättning till stiftelsen.⁵¹ I dylikt fall skulle alltså gottgörelsen städse beskattas hos arbetsgivaren såsom intäkt av rörelse, utan att avseende fästes vid beskaffenheten av de medel varur gottgörelsen utgått. Detta stämmer dock ej med vad som föreskrives i 19 §, näst sista avsnittet.

Nu förhåller sig emellertid så (jämför § 4 ovan), att en tidigare, enhetlig bestämmelse i 28 §, 1 mom., femte stycket, år 1967 ersatts av två bestämmelser, varav den ena återfinnes i 19 §, näst sista avsnittet, och den andra utgöres av här ifrågavarande bestämmelse i 28 §, 1 mom., femte stycket. Bestämmelsen i 28 §, 1 mom., femte stycket, synes därför, för att rätt förstås, böra läsas i samband med bestämmelsen i 19 §.

Om så sker, vill till en början synas som om lagstiftaren råkat utelämna ett par ord vid avfattningen av 28 §, 1 mom., femte stycket. För att där meddelad bestämmelse skall korrespondera med stadgandet i 19 § — vilket uppenbarligen varit åsyftat — borde 28 §, 1 mom., femte stycket ha lytt ungefär sålunda (de nu tillagda orden ha kursiverats): Sådan gottgörelse för utgift eller kostnad, som arbetsgivare uppburit från pensions- eller personalstiftelse, räknas som intäkt av rörelse om *gottgörelsen utgått ur medel för vilka* avdrag för avsättning till stiftelsen medgivits vid beräkning av nettointäkt av rörelse.

Därest stadgandet i 28 §, 1 mom., femte stycket, läses på detta sätt ernås alltså

⁴⁹ Se härom ovan under A.

⁵⁰ Betr. arbetsgivares rätt att uppbära gottgörelse från pensions- eller personalstiftelse hänvisas till framställningen under § 2, III och IV ovan.

⁵¹ Departementschefen uttalade härom (prop. 1967:84, sid. 51) att det torde vara sällsynt att till stiftelse gjorts avsättning för vilken avdrag ej fått ske vid taxeringen.

en eljest icke förefintlig överensstämmelse med föreskriften i 19 §, näst sista avsnittet: Gottgörelse, som utgått ur medel för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, är skattefri enligt 19 §, medan gottgörelse, som utgått ur medel för vilka avdrag medgivits vid taxering, utgör skattepliktig intäkt enligt 28 §, 1 mom., femte stycket.

På sätt ovan under § 4 framhållits har emellertid stadgandet i 19 § erhållit en mindre lyckad avfattning. Vad lagstiftaren där velat föreskriva är, att till skattepliktig inkomst skall icke räknas gottgörelse från stiftelserna ifråga, när denna gottgörelse utgått ur medel, vilka tillskjutits av arbetsgivaren utan att denne därför erhållit avdrag vid taxeringen; någon skattefrihet för gottgörelse ur andra medel har icke varit åsyftad. Vad lagstiftaren velat föreskriva i 28 §, 1 mom., femte stycket, bör då rimligtvis vara att såsom skattepliktig intäkt av rörelse skall anses gottgörelse av ifrågavarande slag när gottgörelsen utgått ur andra medel än sådana som arbetsgivaren tillskjutit utan att därvid erhålla avdrag vid taxeringen.

Sistnämnda förutsättning är uppfylld, då gottgörelsen utgått *antingen* ur sådana medel, som arbetsgivaren avsatt till stiftelsen men för vilka medel han åtnjutit avdrag vid taxeringen ("obeskattade medel"), *eller* ur sådana medel som stiftelsen förvärvat annorledes än från arbetsgivaren, därvid främst ifrågakommer avkastningen å stiftelsens kapital. Vare sig gottgörelsen utgått ur den ena eller den andra av nu angivna medelsgrupper bör gottgörelsen utgöra skattepliktig intäkt av rörelse för arbetsgivaren. Departementschefen framhöll ju även att all gottgörelse från pensions- eller personalstiftelse, som inte härrörde från medel för vilka avdrag vägrats när de överlämnats till stiftelsen, vore skattepliktig samt att, om medel, som uppkommit genom avkastning på stiftelsens kapital, toges i anspråk för gottgörelse, vore gottgörelsen skattepliktig och detta även om avkastningen härrörde av medel, för vilka avdrag vägrats vid avsättningen.⁵²

Det vill således synas som om stadgandet i 28 §, 1 mom., femte stycket — därest detsamma skulle återge vad lagstiftaren åsyftat — rätteligen bort erhålla ungefär följande lydelse: Sådan gottgörelse för utgift eller kostnad, som arbetsgivare uppburit från pensions- eller personalstiftelse, räknas som intäkt av rörelse, om gottgörelsen utgått ur medel som ej äro sådana, som arbetsgivaren avsatt till stiftelsen utan att därvid erhålla avdrag vid beräkning av nettointäkt av rörelse.

Det erinras om att enligt 19 §, näst sista avsnittet,⁵³ skall — när i stiftelsen ingå medel, för vilka arbetsgivaren *icke* erhållit avdrag vid avsättningen till stiftelsen — gottgörelsen anses ha i första hand utgått ur dessa medel. Endast till den del som härutöver även andra medel måste tagas i anspråk för gottgörelsen uppkommer då någon skattepliktig intäkt.

B. Belopp som räknas såsom intäkt när pensionsutfästelse tryggats genom redovisning av pensions-skuld

Bestämmelser, enligt vilka vissa belopp skola i normalfallen räknas som intäkt

⁵² Prop. 1967:84, sid. 51.

⁵³ Se § 4 ovan.

när pensionsutfästelse tryggats genom redovisning av pensionskund — vilket sker i balansräkningen under rubriken Avsatt till pensioner — ha meddelats i 28 §, 1 mom., sjunde stycket. En bestämmelse, som kompletterar de där meddelade, har upptagits i 28 §, 1 mom., nionde stycket.

Den sammanställning av reglerna rörande uppkommande skattepliktig intäkt, som sålunda lämnas, är emellertid svåröverskådlig och svårtillgänglig. Ej minst beror detta på det sätt, varå vissa undantagsregler avfattats. Med hänsyn till bl. a. sist berörda förhållande har ansetts erforderligt att verkställa en sådan uppdelning av framställningen av hithörande bestämmelser att först behandlas huvudreglerna rörande uppkommande intäkt samt därefter i ett sammanhang de från dessa huvudregler gjorda undantagen.

De meddelade huvudreglerna avse två fall: Dels det fall, då posten Avsatt till pensioner är vid beskattningsårets utgång mindre än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår, och dels det fall, då disponibla pensionsmedel finnas vid beskattningsårets utgång.⁵⁴

1) *Intäkt, då posten Avsatt till pensioner är mindre än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår*

I 28 §, 1 mom., sjunde stycket, första meningen, har meddelats följande föreskrift: Redovisar arbetsgivare enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. pensionskund under rubriken Avsatt till pensioner i sin balansräkning och är denna post mindre än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår, räknas skillnaden som intäkt av rörelse.

Förslag till en dylik bestämmelse hade avgivits av pensionsstiftelseutredningen.⁵⁵ Bestämmelsen utgör ett parallellstadgande till det i punkt 2 c anv. till 29 § meddelade.⁵⁶ Sistnämnda stadgande avser det fall, då posten Avsatt till pensioner är *större* än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår, och föreskriver som huvudregel att i dylikt fall får *avdrag* ske för skillnaden mellan de båda beloppen.⁵⁷ Nu ifrågavarande stadgande behandlar det fall, då berörda post är *mindre* än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår och föreskriver att skillnaden då skall räknas som *intäkt*. ”Medel, som upplöses på posten Avsatt till pensioner är att betrakta såsom ett ianspråktagande av en reserv av obeskattade medel. De är därför skattepliktig inkomst.”⁵⁸

Stadgandet ifråga innebär alltså att, när det belopp, varmed posten Avsatt till pensioner utförts i föregående års balansräkning, överstiger det belopp varmed samma post upptagits i balansräkningen för beskattningsåret, det överskjutande beloppet skall upptagas såsom skattepliktig intäkt under beskattningsåret. Denna föreskrift blir tillämplig även om minskningen av posten Avsatt till pensioner gått

⁵⁴ Ang. disponibla pensionsmedel, se ovan under § 2, II.

⁵⁵ Utredningens förslag till lydelse av 28 §, 1 mom., sjätte stycket, SOU 1965 :41, sid. 53, 283.

⁵⁶ Jfr SOU 1965 :41, sid. 284.

⁵⁷ Jfr ovan under § 5, I, D.

⁵⁸ SOU 1965 :41, sid. 284. — Från det sagda kan dock undantag förekomma, se nedan under 3).

längre än som enligt 7 § tryggandelagen är medgivet, d. v. s. även om berörda post därigenom nedbringats under spärrbeloppet.⁵⁹ Även i dylikt fall skall hela den ifrågavarande minskningen räknas som intäkt.⁶⁰

Här avsedda föreskrift har erhållit en kategorisk avfattning. Icke desto mindre ha vissa undantag gjorts från stadgandets tillämpning. Med avseende härå hänvisas till framställningen under 3) nedan.

2) *Intäkt, då disponibla pensionsmedel finnas vid beskattningsårets utgång*

a) Avtappningsreglerna och det sätt varå dessa regler kommit till uttryck i 28 §, 1 mom., kommunalskattelagen

Tidigare har berörts den bestämmelse i 7 § tryggandelagen enligt vilken posten Avsatt till pensioner icke får minskas under arbetsgivarens pensionsreserv i vidare mån än denna har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet.⁶¹ Arbetsgivarens pensionsreserv, i förekommande fall efter avdrag av pensionsstiftelses förmögenhet, representerar alltså enligt tryggandelagen ett spärrbelopp, som posten Avsatt till pensioner ej får understiga. Däremot möter enligt tryggandelagen icke något hinder mot att posten ifråga ökas utöver angivna spärrbelopp.

Ur skattesynpunkt har man däremot icke velat godtaga en sådan ökning, enär härigenom kunde inträda en såsom obefogad ansedd skattelindring.⁶² Spärrbeloppet å posten Avsatt till pensioner, vilket civilrättsligt sett utgör ett minimibelopp som ej får underskridas, fungerar därför vid beskattningen som ett maximibelopp vilket ej bör överskridas.⁶³ Om så ändock sker skall det överskjutande beloppet — de disponibla pensionsmedlen — nedbringas enligt vissa s. k. avtappningsregler, angivna i 28 §, 1 mom., sjunde stycket, samt till den del så sker räknas såsom intäkt där ej fråga är om sådana undantagsfall som nedan under 3) sägs.

Pensionsstiftelseutredningen hade upptagit dylika avtappningsregler i förslaget till tryggandelag, där densamma införts i 2 kap. 6 §. Däri föreskrevs att vid räkenskapsårets utgång skulle minskning i viss ordning ske av vad som översteg spärrbeloppet. Någon bestämmelse om att motsvarande belopp skulle upptagas som intäkt föreslogs ej, men utredningen framhöll att från bokföringssynpunkt innebar ett återförande av medel att arbetsgivaren hade att redovisa beloppet såsom intäkt i vinst- och förlusträkningen.⁶⁴

I utredningens förslag till skattebestämmelser hade därpå endast intagits en föreskrift rörande det fall, då arbetsgivare icke avtappat disponibla pensionsmedel i den omfattning, som i förslaget till tryggandelag angavs, utan å posten Avsatt till pensioner redovisat högre belopp än som vederbort. I dylikt fall skulle enligt denna

⁵⁹ Ang. 7 § tryggandelagen, se ovan under § 2, II.

⁶⁰ Jfr SOU 1965:41, sid. 284.

⁶¹ Se ovan § 2, II,

⁶² SOU 1965:41, sid. 137, 139.

⁶³ Jfr den förut berörda begränsningsregeln i punkt 2 c anv. till 29 §; ovan under § 5, I, D.

⁶⁴ SOU 1965:41, sid. 139—140.

föreskrift som intäkt upptagas det belopp, varmed minskning bort ske av de disponibla pensionsmedel som ingingo i posten Avsatt till pensioner.⁶⁵

Vid lagstiftningens slutliga utformning ansågs emellertid att några regler om återföring av för stora avsättningar (när sådana skett under rubriken Avsatt till pensioner) inte borde tagas in i den civilrättsliga lagstiftningen. Sådana regler vore betingade enbart av fiskala skäl, och frågan om avtappningen av överskott ansågs därför böra, liksom dittills, regleras i KL.⁶⁶

Vid den avvikelse från utredningens förslag, som sålunda skedde, erhöles emellertid de regler, som intogs i KL i stället för i tryggandelagen, en avfattning som icke överensstämde med vad utredningen föreslagit. Dessa regler, som återfinnas i 28 §, 1 mom., sjunde stycket, andra och tredje meningarna, innehålla endast föreskrift om att avtappning skall ske när disponibla pensionsmedel ingå i den i balansräkningen redovisade posten Avsatt till pensioner. Lagstiftaren har således endast reglerat det fall, då arbetsgivaren icke själv verkställt den avtappning, som bort ske, eller ej verkställt avtappning i erforderlig omfattning. Någon skyldighet för arbetsgivaren att verkställa avtappning innan posten ifråga redovisas i balansräkningen stadgas däremot ej. Reglerna ha således avfattats på motsvarande sätt som den av pensionsstiftelseutredningen föreslagna beskattningsregeln men utan att — på sätt fallet var med denna föreslagna regel — baseras på en föreskrift om arbetsgivares skyldighet att verkställa avtappning.

En given följd härav har blivit att lagstiftaren endast anger att i det sålunda avsedda fallet skall visst belopp räknas som intäkt men däremot ej — på sätt fallet var enligt de av pensionsstiftelseutredningen föreslagna bestämmelserna i tryggandelagen — att posten Avsatt till pensioner skall minskas med motsvarande belopp. Departementschefen framhöll i detta avseende att, om disponibla pensionsmedel toges upp som intäkt med stöd av avtappningsregeln, innebure detta att beskattning skedde av sådana medel utan att posten Avsatt till pensioner minskats med motsvarande belopp.⁶⁷ — En dylik minskning kan i det av lagstiftaren avsedda fallet endast ske om arbetsgivaren — efter det att taxeringsmyndigheten såsom intäkt upptagit viss del av de medel som redovisats under rubriken Avsatt till pensioner — upprättar ny balansräkning.⁶⁸

Av den avfattning ifrågavarande bestämmelser erhållit kunde synas som om avtappningsreglerna skulle tillämpas endast av taxeringsmyndigheten och ej av arbetsgivarna. Detta har dock ej varit lagstiftarens avsikt, eftersom lagstiftaren endast åsyftat att i KL återge de avtappningsregler, som enligt pensionsstiftelseutredningens förslag skolat intagas i tryggandelagen och där reglera arbetsgivares skyldighet att verkställa avtappning. I trots av den avfattning, bestämmelserna i KL erhållit, måste desamma följaktligen anses i första hand innebära att arbetsgivaren bör —

⁶⁵ Utredningens förslag till punkt 5, första stycket, anv. till 28 § KL, SOU 1965:41, sid. 57, 287.

⁶⁶ Prop. 1967:84, sid. 46—47.

⁶⁷ Prop. 1967:84, sid. 53.

⁶⁸ Jfr nedan under 3), a).

för att vinna överensstämmelse med beskattningsreglerna — själv verkställa avtappning i erforderlig utsträckning samt under rubriken Avsatt till pensioner endast redovisa vad som efter denna avtappning återstår.

Då emellertid ingen direkt föreskrift meddelats härom, nödgas man ur den avfattning, 28 §, 1 mom., sjunde stycket, erhållit, söka utläsa vad som i berörda avseende ankommer å arbetsgivaren. Därvid är tydligt och följer av det redan sagda att den avtappning, arbetsgivaren har att verkställa, måste ske vid en tidigare tidpunkt än som angives i 28 §, 1 mom., sjunde stycket. Taxeringsmyndighetens där avsedda ingripande kan endast äga rum sedan posten Avsatt till pensioner fastställts och i balansräkningen redovisats med visst belopp. Den avtappning, arbetsgivaren har att verkställa, måste däremot ha ägt rum innan posten Avsatt till pensioner redovisas i balansräkningen.

Arbetsgivaren måste följaktligen vid slutet av beskattningsåret undersöka om disponibla pensionsmedel skulle förefinnas, därest posten Avsatt till pensioner upptoges med oförändrat eller högre belopp i förhållande till föregående år. Med avseende härå hade departementschefen följande uttalande i propositionen rörande ifrågavarande beskattningsregler:⁶⁹

Det ankommer givetvis på den skattskyldige att förete utredning om storleken av disponibla pensionsmedel . . . I vissa fall torde en enkel överslagsberäkning kunna visa att det inte finns några disponibla pensionsmedel. Finns sådana medel måste beräkningen göras noggrannare. Det bör dock inte vara nödvändigt att göra en försäkringsteknisk utredning varje år, om det framstår som sannolikt att disponibla pensionsmedel inte ökat. Beräkningen av det belopp som skall återföras till beskattning kan då grundas på en tidigare år lämnad uppgift om disponibla pensionsmedel. Om den skattskyldige inte företer utredning om disponibla pensionsmedel, får beskattningsmyndigheterna med ledning av de uppgifter som kan finnas tillgängliga beräkna det tillägg för sådana medel som är påkallat.

I överensstämmelse härmed kräves även i de ifrågakommande deklarationsformulären att däri skall bl. a. uppgivas om disponibla pensionsmedel funnits vid beskattningsårets utgång.

Om vid slutet av beskattningsåret visat sig att disponibla pensionsmedel förefunnits bör arbetsgivaren, innan storleken av posten Avsatt till pensioner fastställs, ur de disponibla pensionsmedlen avtappa och som intäkt redovisa ett belopp, beräknat på sätt som angives i 28 §, 1 mom., sjunde stycket, tredje meningen.⁷⁰ Detta innebär att arbetsgivaren bör avtappa och som intäkt upptaga högst ett belopp som motsvarar summan av följande tre poster:

Avsättning under året till pensionsstiftelse.

Kostnad för inköp under året av pensionsförsäkring mot engångspremie.

En tiondel av disponibla pensionsmedel vid utgången av närmast föregående beskattningsår.

⁶⁹ Prop. 1967 :84, sid. 53. — Jfr pensionsstiftelseutredningens förslag till tryggandelag 2 kap. 7 § (SOU 1965 :41, sid. 16 samt 144 o. f.), vilket förslag dock ej följdes vid lagens slutliga utformning.

⁷⁰ I nyss berörda deklarationsformulär kräves jämväl att uppgift skall lämnas, huruvida under beskattningsåret återföring skett av disponibla pensionsmedel samt att, om så varit fallet, beloppet av denna återföring skall angivas.

Summan av dessa tre poster är alltså det högsta belopp som, då disponibla pensionsmedel finnas, arbetsgivaren är *skyldig* att därav räkna såsom intäkt. När sådan intäkt redovisas skall givetvis ifrågavarande belopp ej ingå i den post Avsatt till pensioner som upptages i balansräkningen. Något hinder för arbetsgivaren att, om han så önskar, såsom intäkt redovisa högre belopp än nu sagts — med påföljd att ej heller detta belopp ingår i posten Avsatt till pensioner i balansräkningen — kan emellertid ej föreligga. Den kategoriska föreskriften i 28 §, 1 mom., sjunde stycket, tredje meningen, enligt vilken föreskrift intäkten ej får beräknas högre än till summan av angivna poster, gäller nämligen endast det fall, då taxeringsmyndigheten måst i arbetsgivarens deklaration tillägga intäkt av här ifrågavarande slag. Det är blott den intäkt, som taxeringsmyndigheten sålunda påför, som — eventuellt tillsammans med den intäkt av samma slag som arbetsgivaren må ha redovisat — icke får överstiga summan av posterna ifråga.

Ifrågavarande bestämmelse anknyter således till det belopp som motsvarar summan av nyss angivna tre poster. Det torde dock vara mera sällan som samtliga dessa tre poster komma att ingå i sagda belopp. Härför skulle förutsättas att arbetsgivaren såväl haft disponibla pensionsmedel vid utgången av närmast föregående beskattningsår som ock under beskattningsåret både gjort avsättning till pensionsstiftelse och inköpt pensionsförsäkring mot engångspremie. I regel torde dock förhålla sig så, att endast en eller två av dessa poster ifrågakommer. När så är förhållandet blir det tydligtvis denna post eller summan av dessa två poster som representerar det belopp som arbetsgivaren ej får underskrida vid redovisningen av intäkt och som taxeringsmyndigheten ej får överskrida när intäkt av här avsett slag påföres.

För ett bedömande av avtappningsreglernas innebörd erfordras en närmare granskning av envar av de tre poster — avtappningsposterna — varom här är fråga. En sådan granskning företages under avsnitten b) — d) nedan.

Den redogörelse, som sålunda lämnas, avser i första hand — i motsats till vad fallet är enligt bestämmelserna i 28 §, 1 mom., sjunde stycket — den avtappning av disponibla pensionsmedel som bör ankomma å arbetsgivaren.

b) Avtappningsposterna: Avsättning till pensionsstiftelse

Vid fastställande av det belopp som, då disponibla pensionsmedel finnas, skall därav upptagas såsom intäkt, inräknas i detta belopp ”avsättning under året till pensionsstiftelse”, d. v. s. sådan avsättning till pensionsstiftelse som verkställts under beskattningsåret.

Då här talas om pensionsstiftelse utan att detta begrepp på något sätt begränsas kunde synas som om bestämmelsen ifråga vore tillämplig även vid avsättning till annan pensionsstiftelse än sådan som avses i tryggandelagen.⁷¹ Emellertid har departementschefen även här åsyftat att med denna bestämmelse återge vad pen-

⁷¹ Ang. pensionsstiftelser av annat slag än i tryggandelagen avses, se prop. 1967:83, sid. 261, 286.

sionsstiftelseutredningen i förevarande avseende föreslagit och som godtagits av remissinstanserna.⁷² Då utredningen, på sätt nyss påpekats, intagit motsvarande bestämmelse i förslaget till tryggandelag, har utredningen med uttrycket pensionsstiftelse endast kunnat åsyfta sådan stiftelse av detta slag som upprättats enligt nämnda lag och som däri definieras. Då den slutliga bestämmelsen i ämnet, ehuru överflyttad till 28 §, 1 mom., KL, avser att återge vad pensionsstiftelseutredningen föreslagit, synes befogat antaga att denna bestämmelse endast gäller avsättning till sådan pensionsstiftelse som upprättats enligt tryggandelagen, oaktat detta ej — i motsats till vad som skett i punkt 2 b anv. till 29 § — uttryckligen angivits.

Härav följer då, att vid bestämmande av det belopp, som av disponibla pensionsmedel skall redovisas som intäkt, bör *icke* medräknas avsättning till sådan pensionsstiftelse som ej är upprättad enligt tryggandelagen.

Vad som här gäller beträffande avsättning till pensionsstiftelse som i tryggandelagen avses bör ses mot bakgrunden av vad pensionsstiftelseutredningen uttalat där- om, att avdrag vid taxering bör ifrågakomma allenast en gång så vitt avser tryggande av samma pension.⁷³ Pensionsstiftelseutredningen har även framhållit — såsom motivering för att disponibla pensionsmedel borde upptagas som intäkt till den del de motsvarade avsättning till pensionsstiftelse — att arbetsgivaren eljest kunde påverka rörelseresultatet på två sätt, nämligen dels genom avsättningen till stiftelsen och dels genom ”lagringen” av medel under rubriken Avsatt till pensioner.⁷⁴

Det sålunda sagda har tydligtvis avseende å sådana fall, då avsättning till pensionsstiftelse medför att disponibla pensionsmedel uppkomma å posten Avsatt till pensioner, vilket blir fallet när de med denna post avsedda pensionsutfästelserna helt eller delvis tryggas även av stiftelsen. I dylikt fall kunde, om annat ej stadgades, dubbla avdrag äga rum med avseende å en och samma pensionsutfästelse, nämligen dels för avsättningen till stiftelsen och dels för de å posten Avsatt till pensioner därigenom uppkomna disponibla pensionsmedlen. I detta fall böra givetvis dessa disponibla pensionsmedel räknas som intäkt till den del de motsvara (eller understiga) avsättningens belopp. Följande exempel, anknyttande till ett av pensionsstiftelseutredningen anfört sådant,⁷⁵ må här lämnas:

Behållning i pensions- stiftelsen	200.000 kr.	Upplupna pensions- utfästelser	225.000 kr.
Avsatt till pensioner	60.000 kr.		

Stiftelsen antages trygga samma pensionsutfästelser som posten Avsatt till pensioner. Under beskattningsåret har till stiftelsen avsatts 50.000 kr. Beloppet 200.000 kr. innefattar den sålunda gjorda avsättningen.

Arbetsgivarens pensionsutfästelser skola i första hand täckas av stiftelsen.⁷⁶ Då ett belopp av 25.000 kr. icke täckes av stiftelsen, skall detta belopp läggas å posten Avsatt till pensioner. Så-

⁷² Detta måste vara innebörden av departementschefens kortfattade uttalande om utredningens ifrågavarande förslag i prop. 1967:84, sid. 52.

⁷³ SOU 1965:41, sid. 121, 133, 140.

⁷⁴ SOU 1965:41, sid. 140.

⁷⁵ SOU 1965:41, sid. 140—141.

⁷⁶ Jfr ovan under § 2, II.

som disponibla pensionsmedel å denna post återstå då (60.000 — 25.000 =) 35.000 kr. Detta belopp skall då räknas som intäkt av rörelse eftersom avsättning till stiftelsen skett med högre belopp.

Emellertid kan även förekomma att avsättning skett till pensionsstiftelse, som avses i tryggandelagen, utan att några disponibla pensionsmedel därigenom uppkommit — så är städse förhållandet då pensionsstiftelsen icke till någon del tryggar de pensionsutfästelser som posten Avsatt till pensioner avser — men att dylika disponibla pensionsmedel ändock förefunnits. I dylikt fall skulle icke några dubbla avdrag uppkomma, därest avsättningen till pensionsstiftelsen ej finge påverka avtappningsbeloppet, och något sådant fall, som man genom här ifrågavarande bestämmelse velat förebygga, föreläge således ej. Skall ändock avsättningen även i detta fall medräknas vid fastställande av det belopp som av disponibla pensionsmedel skall räknas som intäkt?

Härtill kan endast sägas att med den avfattning, stadgandet ifråga erhållit, inbegripes därunder även nu angivna fall och att således enligt stadgandets lydelse även nu berörda avsättning skall medräknas vid fastställandet av ifrågavarande intäktsbelopp. Obestriddligen kan dock ett dylikt förfarande leda till en beskattning som framstår som föga rimlig och som till synes icke varit av pensionsstiftelseutredningen åsyftad.

c) Avtappningsposterna: Kostnad för inköp av pensionsförsäkring mot engångspremie

Av förefintliga disponibla pensionsmedel skall vidare — i den mån dessa medel därtill förslå — som intäkt räknas ett belopp, motsvarande kostnaden för under beskattningsåret företaget inköp av pensionsförsäkring mot engångspremie. Med engångspremie torde här, då annat icke angivits, böra förstås en premie som erlägges på en gång vid ett enda tillfälle.⁷⁷ Har premien icke denna karaktär, torde stadgandet icke vara tillämpligt.

I författningstexten har icke någon begränsning skett av den krets personer som den inköpta pensionsförsäkringen skall avse, men givetvis är här endast fråga om pensionsförsäkring, avseende arbetstagare i rörelse eller sådan arbetstagares efterlevande.

Pensionsstiftelseutredningen hade föreslagit att bestämmelsen ifråga skulle lyda sålunda: Lika med avsättning till pensionsstiftelse anses inköp av pensionsförsäkring. Såsom motivering härtill anförde utredningen:⁷⁸

Lika med avsättning till stiftelse har det fallet bedömts, att arbetsgivaren inköper pensionsförsäkring i försäkringsinrättning. För avgifterna föreligger nämligen avdragsrätt vid taxering, och genom försäkringsinrättningens åtagande att ansvara för pensioneringen sjunker arbetsgiva-

⁷⁷ På annat sätt definierades begreppet engångspremie i 32 §, 2 mom., femte stycket KL i dess lydelse före den 1 januari 1951. I 25 § tryggandelagen anges visserligen att pensionsförsäkring kan i där avsett fall tecknas vid flera tillfällen under högst tre år men där är icke fråga om engångspremie. Jfr prop. 1967: 83, sid. 174.

⁷⁸ SOU 1965:41, sid. 142.

rens pensionsreserv i motsvarande mån. Läget är följaktligen likartat med vad som gäller vid avsättning till stiftelse.

Vad pensionsstiftelseutredningen avsett är således att skyldighet att redovisa disponibla pensionsmedel såsom intäkt skulle inträda endast i sådana fall, då den inköpta pensionsförsäkringen avlöser en pensionsutfästelse som tryggats av posten Avsatt till pensioner. Endast när detta är händelsen sjunker arbetsgivarens pensionsreserv då pensionsutfästelsen avlöses av en pensionsförsäkring.

Visserligen har departementschefen även i detta fall avsett att följa utredningens förslag⁷⁹ men angivna begränsning av stadgandets tillämpningsområde har icke kommit till uttryck i nu ifrågavarande, av honom föreslagna och av riksdagen godtagna stadgande. Stadgandet är följaktligen efter ordalagen tillämpligt även då den inköpta pensionsförsäkringen avlöser en sådan pensionsutfästelse som tryggas enbart av en pensionsstiftelse.

d) Avtappningsposterna: En tiondel av disponibla pensionsmedel vid utgången av närmast föregående beskattningsår

Av förefintliga disponibla pensionsmedel skall ytterligare — i den mån dessa medel därtill förslå — som intäkt räknas ett belopp, motsvarande en tiondel av disponibla pensionsmedel vid utgången av närmast föregående⁸⁰ beskattningsår.

Detta belopp fastställs således på grundval av de disponibla pensionsmedlen vid utgången av *närmast föregående* beskattningsår. Till grund för beräkningen läggas *icke* de disponibla pensionsmedlen vid utgången av det beskattningsår som taxeringen avser, ehuru så stundom synes av misstag ha skett vid beskattningsnämndernas tillämpning av bestämmelsen. En följd av det sätt, varå avtappningsregeln sålunda utformats, är att den blir tillämplig endast om disponibla pensionsmedel funnits även vid utgången av föregående beskattningsår. Har så icke varit förhållandet, föreligger icke någon skyldighet enligt ifrågavarande avtappningsregel att som intäkt redovisa någon del av de disponibla pensionsmedel som finnas vid beskattningsårets utgång. En förutsättning för att avtappning skall ske enligt förevarande regel är alltså att arbetsgivaren haft disponibla pensionsmedel två år i följd. Endast när så är förhållandet blir regeln tillämplig, och då blott å de disponibla pensionsmedel som finnas vid utgången av det andra året.⁸¹

3) Undantagsbestämmelser

a) Allmän översikt

Pensionsstiftelseutredningen hade, sedan utredningen föreslagit vissa bestämmelser rörande uppkommande skattepliktig intäkt, därtill fogat en generell undantagsbestämmelse. Denna undantagsbestämmelse, som intagits i punkt 5 anv. till 28 §, hade, om man därur utesluter hänvisningarna till de stadganden som avsågo upp-

⁷⁹ Prop. 1967 :84, sid. 52. Jfr not 72 ovan.

⁸⁰ Här talar lagstiftaren om "närmast" föregående beskattningsår medan i första meningen av sjunde stycket blott talas om föregående beskattningsår. Skiftningen i uttryckssättet verkar förvillande men någon skillnad i sak kan ej vara åsyftad.

⁸¹ Jfr SOU 1965 :41, sid. 143.

kommande skattepliktig intäkt, följande lydelse: Beskattade medel räknas icke som intäkt . . . första gången dessa medel finnas tillgängliga.

I motiveringen till detta undantagsstadgande framhöll utredningen att stadgandet utgjorde — beträffande medel under rubriken Avsatt till pensioner — en motsvarighet till (det föreslagna) stadgandet i 19 § om att gottgörelse ur pensionsstiftelse av beskattade medel icke utgör skattepliktig inkomst. Medel, som upplöstes på posten Avsatt till pensioner, räknades icke som skattepliktig inkomst, i den mån där funnits beskattade medel.⁸² Utredningen belyste det sagda med följande exempel (det erinras om att enligt utredningen skulle avtappningsreglerna intagas i tryggandelagen):

En arbetsgivare, som enligt tryggandelagen skolat minska posten Avsatt till pensioner under räkenskapsåret med t. ex. 100.000 kronor, har icke vidtagit sådan åtgärd. Posten består icke till någon del av beskattade medel. Arbetsgivaren beskattas för en intäkt, som svarar mot den minskning som bort ske, alltså 100.000 kronor. Nästa räkenskapsår vidtager han en enligt tryggandelagen tillåten minskning av posten med 150.000 kronor. Beskattningen föregående år av beloppet 100.000 kronor bör ha till följd att detta belopp i skattelagens mening anses utgöra beskattade medel på posten Avsatt till pensioner. Av minskningen om 150.000 kronor under det andra året bör således 100.000 kronor anses tagna ur redan beskattade medel. Som skattepliktig inkomst är således att räkna 50.000 kronor.

Det av utredningen här avsedda fallet var ett sådant, då arbetsgivaren icke verkställt den avtappning, som bort ske, samt taxeringsmyndigheten därför såsom intäkt påfört häremot svarande belopp. I det anförda exemplet medförde den avtappning, som påföljande år skedde, att posten Avsatt till pensioner minskades med ett belopp som inbegrep det av taxeringsmyndigheten föregående år påförda, och till den del så var fallet skulle det avtappade beloppet ej räknas såsom intäkt. Emellertid torde även kunna förekomma att — ehuru avtappning ett följande år skett med belopp som motsvarar vad som tidigare påförts såsom intäkt — den detta år redovisade posten Avsatt till pensioner väl nedgått vid jämförelse med föregående år men icke med lika stort belopp som det, vilket tidigare påförts som intäkt. Så blir förhållandet, om ytterligare avsättning måst ske under rubriken Avsatt till pensioner i anledning av pensionsreservens ökning. Även detta fall inbegreps emellertid under den av utredningen föreslagna bestämmelsen, och följaktligen skulle även i detta fall enligt förslaget gälla att det avtappade beloppet icke skulle räknas som intäkt till den del beloppet motsvarade vad som tidigare redan påförts såsom intäkt.

Den formulering av undantagsstadgandet, som pensionsstiftelseutredningen föreslagit, godtogs emellertid ej vid lagtextens slutliga utformning. Departementschefen, som ansett sig böra ändra den föreslagna avfattningen av 19 §, näst sista avsnittet, på förut angivet sätt,⁸³ ansåg sig böra verkställa motsvarande ändring i förslaget till här ifrågavarande bestämmelse. Ändringen innebar att det av utredningen nyttjade uttrycket ”beskattade medel” även här utbyttes mot ”medel, för vilka avdrag

⁸² SOU 1965:41, sid. 288.

⁸³ Se härom § 4 ovan.

icke medgivits vid taxering”. Bestämmelsen intogs därpå, efter ytterligare någon omformulering, såsom ett nionde stycke i 28 §, 1 mom., och har nu i hithörande delar följande lydelse: Medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, räknas icke som intäkt enligt sjunde . . . stycket vid första tillfälle sådana medel finnas redovisade under rubriken Avsatt till pensioner.

Bestämmelsen utgör en motsvarighet till stadgandet i 19 §, näst sista avsnittet, och vid en tolkning av ifrågavarande bestämmelse bör alltså ledning kunna erhållas av vad lagstiftaren velat uttala i 19 §, näst sista avsnittet. I enlighet härmed får det i 28 §, 1 mom., nionde stycket förekommande uttrycket ”medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering” anses liktydigt med ”medel som arbetsgivaren avsatt under rubriken Avsatt till pensioner utan att därvid erhålla avdrag vid taxeringen”. Uttrycket ”vid första tillfälle sådana medel finnas redovisade under rubriken Avsatt till pensioner” får anses innebära att medlen ifråga skola anses ha tagits i anspråk vid det första tillfälle då, sedan dylika medel redovisats under rubriken Avsatt till pensioner, intäkt beräknas enligt bestämmelsen i 28 §, 1 mom., sjunde stycket.

Med den avfattning, undantagsbestämmelsen i 28 §, 1 mom., nionde stycket, erhållit, kommer emellertid denna bestämmelse icke att omfatta samtliga de fall som avsågos i den av pensionsstiftelseutredningen föreslagna. Under bestämmelsen ifråga inbegripes ej det ovan berörda fall, då i posten Avsatt till pensioner ingå medel som taxeringsmyndigheten, när arbetsgivare underlåtit att verkställa avtappning, påfört honom såsom intäkt. Tydigen i anledning härav infördes i 28 §, 1 mom., sjunde stycket, sista meningen, en så lydande föreskrift: Räknas disponibla pensionsmedel som intäkt enligt närmast föregående punkt, skall motsvarande minskning av posten Avsatt till pensioner som sker närmast därefter icke räknas som intäkt.

Med ”närmast föregående punkt” avses tredje meningen av sjunde stycket, och den däri meddelade bestämmelsen innebär ett åläggande för taxeringsmyndigheten att, när arbetsgivaren icke verkställt erforderlig avtappning, såsom intäkt påföra honom det belopp som bort avtappas eller som bort ytterligare avtappas. Det är synbarligen dylika fall som departementschefen åsyftat med följande uttalande:⁸⁴

Om disponibla pensionsmedel tas upp som intäkt med stöd av avtappningsregeln, innebär det att beskattning sker av sådana medel utan att posten Avsatt till pensioner minskat med motsvarande belopp. I vissa fall kommer den skattskyldige då sannolikt att ändra balansräkningen för beskattningsåret i fråga för att få överensstämmelse mellan bokföring och beskattning. Om så inte sker, skall en minskning av posten Avsatt till pensioner som görs ett senare beskattningsår inte räknas som intäkt om minskningen inte överstiger det belopp som redan beskattats med tillämpning av avtappningsregeln.

Ifrågavarande stadgande i 28 §, 1 mom., sjunde stycket, sista meningen, har utformats så, att i där avsedda fall — då alltså taxeringsmyndigheten såsom intäkt påfört belopp, vilket arbetsgivaren underlåtit avtappa, samt arbetsgivaren ett på-

⁸⁴ Prop. 1967 :84, sid. 53.

följande år verkställer avtappning — det sålunda avtappade beloppet undantages från att räknas såsom intäkt endast till den del som detta belopp motsvarar en minskning av posten Avsatt till pensioner i balansräkningen. Nu kan emellertid, på sätt ovan erinrats, även förekomma att avtappning sker med hela det belopp som av taxeringsmyndigheten tidigare påförts såsom intäkt men att posten Avsatt till pensioner, sådan denna post utföres i balansräkningen, ändock ej nedgår med lika stort belopp. Så som stadgandet avfattats läser dock även i dylikt fall gälla att från intäktsberäkningen undantages endast den del av avtappat belopp, som motsvarar den redovisade minskningen av posten Avsatt till pensioner. Vad därutöver blivit tidigare beskattat synes få tillgodonjutas vid närmast därefter skeende minskning av berörda post.

Utöver vad ovan sagts har lagstiftaren meddelat en särskild bestämmelse, varigenom undantag gjorts från den eljest stadgade skyldigheten att som intäkt redovisa viss del av disponibla pensionsmedel. Sedan i 28 §, 1 mom., sjunde stycket, tredje meningen, föreskrivits att dylika medel skola räknas som intäkt av rörelse med högst det belopp som motsvarar summan av ovan angivna avtappningsposter, tillägges nämligen: ”i den mån summan överstiger det belopp vilket räknas som intäkt enligt första punkten”.

Det här åsyftade belopp, vilket räknas som intäkt enligt första punkten — varmed avses första meningen i sjunde stycket — är för handen endast om posten Avsatt till pensioner vid beskattningsårets utgång är mindre än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår och motsvarar då skillnaden mellan de under dessa poster redovisade beloppen. Om en dylik situation uppstått sedan arbetsgivaren verkställt föreskriven avtappning av disponibla pensionsmedel, skall såsom intäkt räknas, förutom den inträdda minskningen av posten Avsatt till pensioner,⁸⁵ endast den del av det avtappade beloppet som överstiger minskningen av sagda post.

Med utgångspunkt från det nu anförda göres nedan en sammanställning av de undantag som få antagas gälla beträffande envar av de förut angivna huvudreglerna rörande uppkommande skattepliktig intäkt.

b) Undantag från regeln att en minskning av posten Avsatt till pensioner skall räknas som intäkt

Från denna regel ha två undantag gjorts. Båda dessa undantag avse sådana fall, då i den föregående år redovisade posten Avsatt till pensioner ingått medel, för vilka arbetsgivaren beskattats.

Det *första undantaget* följer av bestämmelsen i 28 §, 1 mom., nionde stycket. Denna bestämmelse blir här tillämplig, när i den föregående år redovisade posten Avsatt till pensioner ingått medel, som arbetsgivaren dit avsatt men för vilka medel han ej erhållit avdrag vid taxeringen. Den minskning av sagda post, som i förevaran-

⁸⁵ Jfr under B, 1), ovan.

de fall ägt rum, anses då i första hand ha gått ut över dessa hos arbetsgivaren redan beskattade medel. Till denna del skall minskningen icke räknas som intäkt utan så skall endast ske beträffande det belopp varmed posten ifråga därutöver må ha minskat.

Det *andra undantaget* uppkommer när arbetsgivaren tidigare underlåtit att verkställa erforderlig avtappning samt taxeringsmyndigheten därför såsom intäkt påfört honom det belopp som bort avtappas. När arbetsgivaren närmast därefter avtappar de disponibla pensionsmedel, vilka enligt bokföringen förefinnas, samt som följd härav den redovisade posten Avsatt till pensioner blir mindre än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår, tillämpas bestämmelsen i 28 §, 1 mom., sjunde stycket, sista meningen. Den inträdda minskningen av berörda post skall följaktligen icke räknas såsom intäkt till den del minskningen motsvarar det belopp som tidigare av taxeringsmyndigheten påförts såsom intäkt.

c) Undantag från regeln att avtappat belopp skall räknas som intäkt

Även här kunna två undantagsfall förekomma.

Det *första undantaget* följer även här av bestämmelsen i 28 §, 1 mom., nionde stycket. Denna undantagsbestämmelse blir tillämplig, därest i posten Avsatt till pensioner ingå medel, som arbetsgivaren dit avsatt men för vilka medel han ej erhållit avdrag vid taxering och vilka medel således redan blivit hos honom beskattade. När så är förhållandet skola dessa beskattade medel anses ha tagits i anspråk vid det första tillfälle då, efter det att sådana medel ingått i posten Avsatt till pensioner, intäkt beräknas enligt sjunde stycket. När vid detta tillfälle avtappning sker av disponibla pensionsmedel skall den del av det avtappade beloppet, som sålunda utgöres av dylika redan beskattade medel, icke räknas såsom intäkt.

Det *andra undantaget* uppkommer när posten Avsatt till pensioner blivit mindre än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår. Jämlikt 28 §, 1 mom., sjunde stycket, tredje meningen, skall då såsom intäkt räknas, förutom den inträdda minskningen av posten Avsatt till pensioner, endast den del av det avtappade beloppet som överstiger minskningen av sagda post.

C. Sammanfattning

Såsom intäkt skall räknas

1) Sådan gottgörelse för utgift eller kostnad som uppburits från pensions- eller personalstiftelse.

Dock skall denna gottgörelse *icke* räknas såsom intäkt till den del den utgått ur medel som arbetsgivaren avsatt till stiftelsen utan att härför erhålla avdrag vid taxeringen (därest sådana medel finnas, vilket blott kan vara fallet beträffande pensionsstiftelse, anses de ha i första hand tagits i anspråk för gottgörelsen).

2) Det belopp, varmed posten Avsatt till pensioner vid beskattningsårets utgång understiger motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår.

Dock skall detta belopp icke räknas såsom intäkt till den del det motsvarar

a) medel som ingått i den föregående år redovisade posten och som arbetsgivaren

dit avsatt utan att härför erhålla avdrag vid taxeringen (dessa medel anses ha i första hand tagits i anspråk vid minskningen av posten),

b) sådan nedsättning av posten Avsatt till pensioner (avtappning) som erfordrats för att ernå överensstämmelse med av taxeringsmyndigheterna tidigare vidtagna beskattningsåtgärder, föranledda av att arbetsgivaren då underlåtit att vekställa erforderlig avtappning.

3) Den del av disponibla pensionsmedel vid beskattningsårets utgång som motsvarar högst summan av följande tre poster (avtappningsposter):

Avsättning under beskattningsåret till pensionsstiftelse.

Kostnad för inköp under beskattningsåret av pensionsförsäkring mot engångspremie (avseende arbetstagare eller arbetstagares efterlevande).

En tiondel av disponibla pensionsmedel vid utgången av närmast föregående beskattningsår.

Dock skall ifrågavarande belopp *icke* räknas såsom intäkt till den del det motsvarar

a) medel som arbetsgivaren avsatt under rubriken Avsatt till pensioner utan att härför erhålla avdrag vid taxeringen (dessa medel anses ha i första hand tagits i anspråk vid avtappningen av de disponibla pensionsmedlen),

b) sådan minskning av posten Avsatt till pensioner (vid jämförelse med motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår) som skall räknas såsom intäkt i enlighet med vad ovan under 2) sägs.

Till 2) och 3). Därest vid beskattningsårets utgång *dels* föreligger sådan minskning av posten Avsatt till pensioner som skall räknas såsom intäkt enligt 2) ovan och *dels* finnas disponibla pensionsmedel som avtappas, skall iakttagas:

Såsom intäkt upptages hela den ifrågavarande minskningen av posten Avsatt till pensioner.

Av det belopp som avtappas ur de disponibla pensionsmedlen räknas såsom intäkt blott den del som överstiger minskningen av posten Avsatt till pensioner.